

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2011–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCA

František Balun

Ústava SR jako záruka právního státu a rovnosti

Praha 2014

**Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Jozef Kudla PhD**

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES
2011-2014

DIPLOMA THESIS

František Balun

Constitution to guarantee the rule of law and equality

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Doc. JUDr. Jozef Kudla Phd.

Prehlásenie

Prehalsujem, že predloženú diplomovú prácu som vypracoval samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam na príslušnom mieste.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením mojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa.....

František Balun

Pod'akovanie

Týmto by som sa chcel poďakovať môjmu školiteľovi Doc.JUDr. Jozefovi Kudlovi, PhD. za jeho cenné rady a metodickú pomoc.

Anotace

Diplomová práca sa zaoberá Ústavou Slovenskej republiky, ktorá je zárukou právneho štátu, dodržiavania ľudských práv a rovnosti občanov. Práca sa tiež zaoberá metodikou ústavy a ochranou ústavnosti v Slovenskej republike, deľbe moci a princípom rovnosti. Praktická časť je zameraná na pochybenia v rozhodnutiach súdov týkajúcich sa diskriminácie, ktoré boli napravené rozhodnutím európskeho súdneho dvora pre ľudské práva.

Kľúčové slova

Ústava Slovenskej republiky. Ochrana ústavnosti. Deľba moci na Slovensku. Princíp rovnosti. Diskriminácia. Európsky súdny dvor. Ľudské práva.

Annotation

The diploma thesis deals with the Slovak Constitution, which guarantees the rule of law, human rights and equality of citizens. The work also deals with the methodology of the Constitution and the protection of the constitution of the Slovak Republic, separation of powers and the principle of equality. The practical part is focused on the errors in the decisions of the courts of discrimination that have been corrected, the European Court of Human Rights.

Key word

Constitution of the Slovak Republic. Protection of constitutionality. Sharing power in Slovakia. Principle of equality. Discrimination. European Court of Justice. Human Rights.

Obsah

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČASŤ	12
1 ÚSTAVA SR	12
1.1 História ústav na území Slovenska.....	13
1.1.2 Vznik ČSR.....	14
1.1.3 Ústava ČSR z roku 1920.....	15
1.1.4 Ústava prvej Slovenskej republiky z roku 1939.....	15
1.1.5 Nástup vlády komunistov.....	15
1.1.6 Ústava ČSR 9. mája 1948.....	16
1.1.7 Ústava ČSSR z roku 1960.....	17
1.2 Ústava SR, základná charakteristika.....	17
1.3 Ochrana ústavnosti.....	20
1.4 Právny štát – charakteristika.....	21
1.4.1 Zákonnosť.....	22
1.4.2 Koncepcie právneho štátu.....	23
1.4.3 Princípy právneho štátu.....	25
1.5 Pojem „ústava“.....	27
1.5.1 Ústavný súd SR.....	33
2 ŠTÁTNA MOC	35
2.1 Del'by štátnej moci.....	36
2.1.1 Trojdielna moc a oddelenie mocí.....	37
2.1.2 Zásada nezávislosti a zásada nezlučiteľnosti.....	40
2.1.3 Nepodriadenosť a vzájomná nezodpovednosť mocí.....	41

2.1.4	Vzájomná rovnováha kooperácia, konkurencia mocí.....	41
2.2.	Súdnicstvo v SR.....	42
2.2.1	Nezávislosť súdnej moci a sudcov.....	42
2.2.2	Etika a etický kódex sudcu.....	44
2.2.3	Právo na spravodlivý proces.....	45
2.2.4	Podstata a členenie civilného procesu.....	46
2.3	Základné práva a slobody.....	48
2.3.1	História ľudských práv a slobôd.....	49
2.3.2	Poňatie ľudských práv.....	50
2.3.3	Ľudské práva v SR a EÚ.....	51
3	ROVNOSTI A DISKRIMINÁCIA.....	53
3.1	Rovnosť, ako pojem.....	54
3.1.1	Členenie rovnosti.....	55
3.1.2	Rovnosť v právach a povinnostiach.....	56
3.2	Diskriminácia, ako spoločenský problém.....	57
3.2.1	Diskriminačné dôvody.....	58
3.2.2	Pojem diskriminácie v oblasti medzinárodného práva.....	59
3.2.3	Problém porovnateľnosti.....	59
3.2.4	Antidiskriminačný zákon v SR.....	60
	PRAKTICKÁ ČASŤ.....	62
4	Výskum zameraný na pochybenia v rozhodnutiach súdov týkajúcich sa diskriminácie, ktoré boli napravené rozhodnutiami európskeho súdneho	62
4.1	Cieľ výskumu.....	63

4.2	Metódy výskumu.....	63
4.3	Analyza skúmaných dokumentov.....	64
4.4	Zhodnotenie výsledkov výskumu, overenie cieľov a návrhy na zlepšenie rozhodovania súdov vo veciach diskriminácie.....	66
	Záver.....	76
	Zoznam použitých zdrojov.....	78
	Prílohy.....	84

ÚVOD

Ľudské práva možno charakterizovať ako základné práva a slobody, ktoré patria každému človeku od narodenia bez ohľadu na jeho rasu, pohlavie, etnickú, národnostnú alebo štátnu príslušnosť. Sú neodňateľné - nikoho nemožno týchto práv pozbaviť, nescudziteľné - nemožno ich previesť na iného, nepremlčateľné - nepodliehajú premlčaniu, a teda ich trvanie je počas života človeka časovo neobmedzené a nezrušiteľné - existujú nezávisle od vôle zákonodarcu, ktorý ich uznáva, ale nemôže ich zrušiť. Ľudské práva pritom nie sú len etickými a morálnymi princípmi, ale ich dodržiavanie a efektívna ochrana patrí k základným črtám každého demokratického a právneho štátu.

Ochrana ľudských práv je nevyhnutnou súčasťou právneho poriadku každého demokratického štátu a bezpochyby si zasluhuje náležitú pozornosť už len z toho dôvodu, že dostatočne vysoká úroveň takejto ochrany by mala náležať každému z nás. Názo-ry na jej dôležitosť a prístupy k nej prekonali v priebehu rokov dlhú cestu a prešli roz- manitými zmenami a vývojom, pričom počiatok tejto cesty je možné charakterizovať skôr nedocenením dôležitosťi ochraňovania ľudských práv. V súčasnosti sa na ňu kladie podstatný dôraz a ľudským právam je poskytovaná ochrana prostredníctvom viacerých právne záväzných dokumentov. Vývoj ešte v každom prípade nie je u konca. Spôsoby ochrany dostávajú stále pragmatickejšie nádych s úmyslom ochrániť jednotlivca pred nedovolenými zásahmi či obmedzeniami jeho základných práv a slobôd.

Najväčší dôraz na ochranu ľudských práv by mal byť kladený predovšetkým na národnej úrovni každého štátu. Tu má jednotlivec zvyčajne príležitosť využiť početné spôsoby ochrany cez klasické súdne konanie, prípadne alternatívne spôsoby riešenia sporov, končiac sťažnosťou na Ústavný súd. Až po bezúspešnom vyčerpaní všetkých účinných vnútroštátnych prostriedkov nápravy je vôbec možné pomýšľať na ochranu na medzinárodnej úrovni.

Jedným z najlepšie fungujúcich nadnárodných systémov ľudsko-právnej ochrany na európskom kontinente je nepochybne systém v rámci Rady Európy. Ústredným do- kumentom, ktorý upravuje jednotlivé aspekty ochrany je Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Do dnešného dňa boli jeho ustanovenia doplnené,

či pozmenené štrnástimi dodatkovými protokolmi. Tieto jednotlivé protokoly ako i samotný hlavný dokument musia štáty najskôr ratifikovať, až následne im z nich môžu vyplynúť stanovené povinnosti.

Cieľom mojej diplomovej práce bolo rozobrať problematiku ochrany ľudských práv na úrovni európskej smernice a európskej únii v komplexnej podobe, z pohľadu tých aspektov, ktorých sa dotýka a zamyslieť sa nad jej vhodným riešením a poukázať na význam Ústavy Slovenskej republiky, zákona najvyššej právnej sily v procese ochrany ľudských práv. Práca má dve časti. Teoretickú a praktickú. Teoretickú časť práce som rozdelil na štyri kapitoly, v prvej z nich som sa venoval ústave Slovenskej republiky jej ochrany a princípom právneho štátu. V druhej kapitole som rozoberal princíp deľby a kontroly moci jej zásady a deľby v Slovenskej republike. Tretia kapitola zahŕňala princíp, členenie rovnosti a diskrimináciu na Slovensku. Vo štvrtej časti sme sa zamerali na pochybenia v rozhodnutiach súdov týkajúcich sa diskriminácie, ktoré boli napravené európskym súdnym dvorom pre ľudské práva.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Ústava Slovenskej republiky je písanou ústavou, ktorá sa skladá z ústavných zákonov, ktoré na seba nadväzujú a má viacero významov, ktorými sú:

- Vyjadrenie reálnej praxi organizácie štátu a štátnej moci,
- Predstavuje najvyšší právny dokument štátu,
- Predstavuje ústavu spoločne s ústavnými zákonmi, dodatkami, rozhodnutiami ústavného a analogického súdu.¹

Ústava je najvyšším zákonom krajiny a základným právnym rámcom pre fungovanie politickej moci. Limituje moc a nadeľuje ju medzi parlament, vládu a súdnictvo. Ústava v modernom chápaní predstavuje najvyššiu právnu silu a má špecifickú právnu formu a štruktúru textu. Má komplexný charakter, vrátane symbolického významu vyjadrenia občanov štátu, suverenitou a ľuďom. Na doplnenie ústav v špecifických oblastiach a novelizáciu slúžia ústavne zákony, ktoré sú prijímané ako ústava a majú rovnakú právnu silu. Cieľom modernej ústavy je nastolenie formy štátu, kde sú právne normy, ktorým sa existujúci stav prispôbi. Moderné ústavu sú vyjadrením, ako by malo vyzerat' ideálne vnútorné usporiadanie spoločnosti a štátu, forma štátu, vzťahy medzi občanmi a štátom a medzi nimi navzájom.²

Obsahom modernej ústavy sú nasledujúce oblasti:

- Vyjadrenie spoločenskej zmluvy, ktoré sú uzavreté medzi občanmi štátu a politickou mocou,
- Základné zásady spoločenského, ekonomického a politického zriadenia,
- Základná organizácia moci v štáte,
- Opis zákonodárneho procesu v krajine,
- Garancie základných ľudských práv a slobôd.

Ústavne zvyklosti nemajú charakter právnych noriem, nie sú záväzné, ale sú to obyčaje zaužívané pri výkone najvyššej moci a politiky v štáte. Nesmú byť v rozpore s ústavou. Prvé ústavy vznikali na prelome 18. a 19. storočia v súvislosti so zánikom absolutizmu

¹BALANDIER, G. 2000. Politická antropológia. Bratislava: BVŠP, 2000. s. 46.

² Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

a vznikom duálnych a konštitučných monarchií a prvých moderných republík. Moderné ústavy možno klasifikovať podľa troch binárnych členení, ktorými sú:

- Vonkajšia forma modernej ústavy, ktorá je písaná a nepísaná,
- Podľa legislatívnej miery náročnosti zmien ústavy, ktoré môžu byť rigidné a flexibilné,
- Podľa zhody so skutočným životom, ktoré sú reálne a fiktívne.³

Slovenská republika predstavuje zvrchovaný právny demokratický štát, ktorý sa neviaže na žiadnu ideológiu a náboženstvo. Zvrchovanosť, či suverenita štátu v podstate znamená, že štátna moc je nezávislá od akejkoľvek inej moci, tak vo vnútri štátu ako aj mimo neho.

1.1 História ústav na území Slovenska

Vznik, existencie a ďalší vývoj Slovenskej štátnosti a s tým i spojenú históriu ústavného vývoja možno pochopiť len v širšom historickom rámci, na pozadí historických, politických, kultúrnych, sociálnych a hospodárskych zmien a vývoja.

Prvým štátnym celkom so svojimi právami bola Veľká Morava. Tu v 9. storočí Cyril a Metod vytvorili diela Nomokanon a Zákon sudnyj ľuďom. Tento bol prvým právnym poriadkom, ktorý vznikol na našom území. Veľkomoravská ríša podľahla tlaku Franskej ríše, čo vytvorilo podmienky vzniku Českého kráľovstva a Uhorska. Štátno politické vzťahy medzi našimi predkami sa takmer na tisíc rokov prerušili. Základy cirkevnej a štátnej organizácie neskôr prevzalo Uhorské kráľovstvo. Toto nepovolilo Slovákom formovať vlastnú štátnosť.

Uhorsko taktiež nemalo písanú ústavu a za základ nepísanej uhorskej ústavy možno považovať tzv. marcové zákony. Tieto prijal Uhorský snem v roku 1848, ich význam bol v tom, že ukončili Meternichovský absolutizmus, zrušili časť poddanstva, zaviedli všeobecné zdanenie, obmedzili právomoci kráľa a vlády vo Viedni i ručili základné ľudské a občianske práva, maďarčinu vyhlásili za úradný jazyk.⁴

³ BALOG, B. 2007. Ústavné zákony v právnom poriadku Slovenskej republiky. Justičná revue, 2007. s. 97.

⁴ MAZÁK, J. – JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2009. Základy práva Európskej únie. Bratislava: Iura Edition, 2009. s. 173.

Prvou platnou Ústavou na území Slovenska bola v období Habsburskej monarchie Stadionova ústava alebo oktrojovaná ríšska ústava z roku 1849. V roku 1848 v podmienkach Habsburskej monarchie slovenská reprezentácia žiadala v Žiadostiach Slovenského národa zabezpečiť Slovákom svojbytnosť, právo na sebaurčenie, jazykovú rovnoprávnosť. V roku 1861 sa zišlo Národné zhromaždenie, ktoré prijalo Memorandum národa Slovenského požadujúce práva už práva uvedené v Žiadostiach, čo malo viesť i k autonómii Slovenska. To sa však nestalo, naopak sa začala uplatňovať silná maďarizácia na území Slovenska.

1.1.2 Vznik ČSR

Postupom času sa ukázalo, že väčšie šance na úspech má spoločný postup dvoch národov Čechov a Slovákov. Toto ustúpilo do ideí Čechoslovakizmu najmä zásluhou T. G. Masaryka. Táto idea sa stala vládnu ideou česko-slovenského štátu.

Zásluhou Beneša, Masaryka a Štefánika koncepcia Československého štátu, ktorá našla podporu na medzinárodnom fóre. So vznikom samostatného Česko-Slovenského štátu je spojený Z. č. 11/1918 Zb. o zriadení samostatného Československého štátu. Tento zákon je tiež označovaný za prvé ústavne provizórium. Prijatím zákona č. 37/1918 Zb. z. an. O dočasnej ústave sa ukončila činnosť Národného výboru, orgánu česko-slovenskej politickej reprezentácie, tzv. druhé ústavne provizórium. Dočasná ústava zakotvila iba ústavu najvyšších orgánov štátnej moci a správy, spôsob ich tvorenia, právomoc a štruktúru ako aj vzájomné vzťahy medzi nimi. Nebola teda úplnou ústavou. Dočasný ústavný režim trval do roku 1920 keď bola prijatá Ústava Československej republiky.

1.1.3 Ústava ČSR z roku 1920

Dočasný ústavný režim definitívne vystriedala Ústava ČSR z roku 1920, ktorá platila až do rozpadu Česko-slovenskej republiky pred druhou svetovou vojnou, resp. platila až do prijatia Ústavy 9. mája 1948.

Ústava ČSR mala svoj vzor v americkej a francúzskej ústave a ústave Weimarskej republiky. Vychádzala z teórie trojdelenia štátnej moci a teórie prirodzených práv občana. Skladala sa z úvodného vyhlásenia, uvádzacieho zákona, 10 článkov, 6 hláv a 134 paragrafov. Československá republika je tu definovaná ako demokratická republika. Jej hlavou bol prezident, volený parlamentom. Spolu s Ústavou z roku 1920 boli vydané aj ďalšie zákony, ktoré rozpracovávali alebo dopĺňali v ústave zakotvené základné zásady majúce všeobecnejšiu podobu.⁵

1.1.4 Ústava prvej Slovenskej republiky z roku 1939

Po Mníchovskej dohode bol prijatý ústavný zákon o autonómii Slovenskej krajiny. V roku 1939 prijal Snem Slovenskej krajiny zákon o samostatnom Slovenskom štáte a následne bola prijatá ústava Slovenskej republiky ako ústavný zákon 185/1939. Obsahovala 13 hláv a 103 paragrafov, bol v nej zakotvený vodcovský princíp, vedúca úloha Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, rozhodujúci vplyv katolíckej cirkvi, štátnymi orgánmi boli prezident, vláda a snem Slovenskej republiky, povinnosti jednotlivca boli na úkor jeho práv a slobôd.

Ústava tiež uzákonila použitie oficiálneho názvu krajiny - *Slovenská republika* namiesto predtým používaného názvu *Slovenský štát*.

1.1.5 Nástup vlády komunistov

Po skončení druhej svetovej vojny v roku 1946 sa v dôsledku rozpadu antihitlerovskej koalície vyostřila medzinárodná situácia a nastúpilo obdobie studenej

⁵ <http://www.historika.sk/statzriadenia.htm>

vojny. Oslobodením nášho územia v roku 1945 sa obnovila pôvodná Československá republika a platila v nej pôvodná Ústava z roku 1920 čím došlo k vzniku federatívneho štátu ústavy dvoch rovnoprávných národov Čechov a Slovákov. Československo, ako jedna z krajín strednej a východnej Európy, dostala pod sféru vplyvu Sovietskeho zväzu. Z exilu sa vrátila londýnska vláda a prezident Beneš a v máji 1946 prebehli voľby za účasti ešte viacerých politických strán. Komunistická strana parlamente získala väčšinu. Zostavením vlády pokojnou cestou prebrala moc. Štátne orgány, prezident, parlament a vláda sa dostali do rúk komunistov. Vznikol socialistický štát typu diktatúry proletariátu a bola nastúpená cesta budovania socializmu.

„Tak sa skončilo krátke povojnové obdobie, charakterizované pokusom o reštauráciu demokratického politického systému. 'Riadená demokracia' sa zmenila na diktatúru jednej politickej strany. Víťazstvo komunistov a zavŕšený štátny prevrat spôsobili nielen nastolenie komunistickej totality, ale aj definitívne podriadenie Česko-Slovenska mocenským záujmom Sovietskeho zväzu.“⁶

1.1.6 Ústava ČSR 9. mája 1948

Jednou z nových úloh Ústavodarného národného zhromaždenia po februári 1948 bolo prijatie novej ústavy. Komunistická strana Česko-Slovenska mala od začiatku príprav ústavy vlastnú stranícku komisiu, ktorá sa zaoberala vypracovaním návrhu ústavy. Po februárových udalostiach bol prijatý návrh KSČ, publikovaný ako Ústava 9. mája pod č. 150/1948 Zb. z. a n. Z formálnej stránky sa ústava skladala z troch častí. Vyhlásenia, dvanástich článkov a desiatich kapitol, ktoré obsahovali 178 paragrafov. Obsahovala však aj mnohé prvky predchádzajúceho spoločenského zriadenia, najmä prvky prevzaté z Ústavy ČSR z roku 1920, napríklad ustanovenia o najvyšších štátnych orgánoch. Ustanovenia o právach občanov však už mali marxisticko-leninský charakter a občianske práva sa v mnohých prípadoch nerealizovali. Demokratické práva sa interpretovali účelovo, tak ako to vyhovovalo záujmom a politike vládnucej komunistickej strany. Niesla znaky charakteristické pre ústavy socialistických štátov a podstatná časť bola ovplyvnená sovietskou teóriou štátu a práva. Preto ju možno nazvať

⁶ KOVÁČ, D.: Dejiny Slovenska, Nakladatelství lidové noviny, Praha 2000, s. 259.

ústavou socialistického typu, ústavou prechodného obdobia osobitnej cesty od kapitalizmu k socializmu, ktorej cieľom bolo položiť základy socializmu v oblasti politickej, spoločenskej, hospodárskej, kultúrnej aj medzinárodnej.⁷

1.1.7 Ústava ČSSR z roku 1960

Ústava Československej socialistickej republiky, nazývaná tiež Socialistická ústava, začala byť pripravovaná začiatkom roku 1960, kde ju ako svoj návrh predložil ústrední výbor Komunistické strany Československa a schválila návrh ústavy na celoštátnej konferencii KSČ. Vzorom bol sovietsky marxisticko-leninský model, diametrálne odlišný od modelu ústav v stredoeurópskom regióne. Realizovala prechod od parlamentarizmu k štátnej moci a ukončila obdobie ľudovej demokracie. Hlavným krédom ústavy bol slogan „*Socialismus v naší vlasti zvítězil!*“ a nezmyselné časté opakovanie vety „*pri dosahování méť socialismu a komunizmu*“.⁸

Táto ústava bola zmenená do roku 1989 osem krát a platila prakticky až do rozdelenia . V marci 1990 bola zásadne zmenená Ústavným zákonom Československej federatívnej republiky č. 46/1990 a v apríli 1990 Ústavným zákonom sa zákon zmenil na Česká a Slovenská federatívna republika.

Zánikom Československa v roku 1992 Ústavným zákonom č. 542/1992 Zb. vznikla samostatná Slovenská republika s platnou Ústavou Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. a v Českej republike ústavou č.1/1993 Zb.

1.2 Ústava SR, základná charakteristika

Základným zákonom najvyššej právnej sily na Slovensku je Ústava SR, ktorá vytvára základ štátnosti, od nej závisí vyváženosť deľby moci, zabezpečuje základné práva a slobody všetkým na území štátu, posilňuje demokratizmus politického systému, upravuje vonkajšie vzťahy štátu. Ústava vo svojej podstate je založená na troch

⁷ CHOVANEC J. Ústava SR základný zákon štátu; Bratislava, Procom 2013, s 58

⁸ CHOVANEC J. Ústava SR základný zákon štátu; Bratislava, Procom 2013, s 63

základných princípov, na ktorých stojí. Ide o národný, občiansky a medzinárodný princíp, ktoré by mali byť vo vyváženom vzťahu.

Deň prijatia Ústavy SR 1. septembra 1992 sa stal historickým a významným pre všetkých občanov Slovenskej republiky hlboko sa zapísal do dejín nášho národa, ako medzerník stáročného úsilia o vytvorenie zvrchovaného demokratického štátu. Prijatím tejto ústavy sa konštitovala Slovenská republika, ako samostatný, zvrchovaný, demokratický a právny štát vo forme parlamentnej demokratickej republiky. Ústava nadväzuje na ideí a ducha takých významných dokumentov, ak sú Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948, výsledky Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, Listinu základných práv a slobôd, na zásady spolupráce v duchu rovnoprávnosti štátov a národov, Dohodu o procese integrácie v Európe a ďalšie významné dokumenty. Ústava stavia na demokratickom vzťahu štátu a občana, jeho právach a slobodách, súdnej ochrane týchto práv, prezumpcii neviny, minimalizácii nevyhnutných zásahov štátu do integrity osobnosti človeka jeho duchovného, vnútorného a súkromného života. Štruktúru orgánov verejnej správy uspošobuje tak, aby tieto slúžili občanom a ich potrebám. Zakotvuje princíp právneho štátu, upravuje princíp trojdelenia štátnej moci. Jej nosným pilierom je ústavnosť, zákonnosť, súdna ochrana občanov, účasť občanov na riadení vecí verejných, regionálnych i miestnych. Ústava zohľadňuje výsledky medzinárodných konferencií a dohovorov týkajúce sa problematiky národnostných menšín a etnických skupín.

Ústava SR bola prijatá 1. Septembra 1992 do platnosti vstúpila až 1. Januára 1993 vznikom samostatnej SR. Ústavu tvorí preambula a 9 hláv, ktoré obsahujú spolu 156 článkov. Preambula, čiže slávnostné vyhlásenie, úvod vyjadruje filozofiu ústavy čiže jej základné myšlienkové zdroje, z ktorých ústava vychádza a ciele a hodnoty o ktoré sa náš štát usiluje. Inými slovami povedané preambula vyjadruje ideu štátu, jeho základy zmysel a poslanie. Jej znenie je pôsobivé a takto sa prihovára občanom štátu:

*„ My, národ slovenský,
pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročné skúsenosti zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, v zmysle cyrilo-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy, vychádzajúc z prirodzeného práva národov na sebaurčenie, spoločne s príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky, v záujme trvalej mierovej spolupráce s*

ostatnými demokratickými štátmi, usilujúc sa o uplatňovanie demokratickej formy vlády, záruk slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity, teda my, občania Slovenskej republiky, uznáňame sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave. ⁹

Prvá hlava charakterizuje Slovenskú republiku, ako zvrchovaný, demokratický, právny štát, zakotvuje princípy fungovania štátu, otázky územia, vlastníctva, štátneho občianstva, jazyka, štátnych symbolov, hlavného mesta, ako i vzťah k iným štátom.

Rozsahom najväčšia je druhá hlava – Základné práva a slobody, ktorá rozoberá v jednotlivých oddieloch základné ľudské práva a slobody, politické práva, práva národnostných menšín a etnických skupín, hospodárske, sociálne a kultúrne práva na súdnu a inú právnu ochranu.

Tretia hlava – Hospodárstva Slovenskej republiky a Najvyšší kontrolný úrad. Obsahom tejto hlavy sú ustanovenia o hospodárstve a jeho fungovania v trhovej ekonomike. Najvyšší kontrolný úrad je novým typom kontrolného orgánu vykonávajúceho kontrolu hospodárenia z rozpočtovými prostriedkami so štátnym majetkom i majetkovými právami a pohľadávkami štátu.

Územná samospráva je obsahom štvrtej hlavy. Ústava akcentuje, že základom územnej samosprávy je obec. Táto je samostatným územím a správnym celkom združujúcim osoby, ktoré majú na jej území trvalý pobyt. Obec rozhoduje vo veciach územnej samosprávy samostatne v úzkom spojení s jej obyvateľmi.

Piata hlava – Zákonodarná moc upravuje problematiku zákonodarnej moci. Hlavne Národnej rady Slovenskej republiky a referenda. NR SR je jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom, okrem toho plní ďalšie právomoci a úlohy vyplývajúce z ústavy. Ústava zakotvuje okrem iných základných prvkov demokracie aj referendum, ako možnosť uskutočnenia priamej demokracie, keď ním občania môžu rozhodovať o najdôležitejších otázkach života spoločnosti.

Výkonná moc – tak znie názov 6 hlavy. Je v nej upravená problematika výkonnej moci, prezidenta Slovenskej republiky a Vlády Slovenskej republiky. Postavenie prezidenta, jeho kompetencie, tiež funkcie, ktoré plní vláda ako najvyšší orgán výkonnej moci.

⁹ ÚSTAVA SR

Siedma hlava – Súdna moc, upravuje postavenie a právomoci Ústavného súdu, ktorý je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Jeho základnou povinnosťou je zabezpečiť súlad právneho poriadku s ústavou. V druhom oddieli sa ústava zaoberá sústavou súdov, upravuje nezávislosť súdov a sudcov a ďalšie súvisiace náležitosti.

Prokuratúra Slovenskej republiky tak znie názov 8 hlavy Ústavy. Je v nej zakotvené postavenie prokuratúry Slovenskej republiky, ktorá chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických a právnických osôb. Je organickým článkom sústavy právnych záruk v demokratickom právnom štáte.

Prechodné a záverečné ustanovenia sú obsahom deviatej hlavy. Slovenská republika dobrovoľne na seba preberá všetky medzinárodné záväzky vyplývajúce z uzavretých medzinárodných zmlúv, ktoré boli ratifikované Českou a Slovenskou federatívnou republikou. Účinnosť nadobudla dňom 1.10.1992 do platnosti vstúpila 1.1.1993.

1.3 Ochrana ústavnosti

Ústavnosť znamená súlad postupu orgánov verejnej veci s ústavou a v štáte sa vládne podľa textu, noriem obsiahnutých v ústave a iných dokumentoch vnímaných, ako súčasť ústavného systému a dodržiavania ústavou základné práva a slobody občanov. Kontrola ústavnosti môže byť týmito aspektmi:

- Politická,
- Ekonomická,
- Občianska.

Nad dodržiavaním ústavy a ústavných zákonov o základnom demokratickom štáte bdie súdnicstvo a ústavný súd. Úlohou ústavného súdu je:

- Ústava Slovenskej republiky. Ochrana ústavnosti. Deľba moci na Slovensku. Princíp rovnosti. Diskriminácia. Európsky súdny dvor. Ľudské práva. Rozhodovanie o súlade zákonov, ktoré sú prijaté parlamentom s ústavou,
- Rozhodovanie o súlade ostatných predpisov nižšej právnej sily a predpismi vyššej moci,

- Rozhodovanie o sťažnostiach proti postupu ústredných orgánov štátnej správy, pri ktorých boli porušené základné ľudské práva a slobody,
- Podávanie výkladu ústavy, ústavných zákonov a iných právnych predpisov,
- Pôsobiť, ako volebný súd, ktorý rozhoduje o zákonnosti volieb, platnosti mandátov a pod,
- Rozhodovanie v prípade obžaloby hlavy štátu.¹⁰

Právomoc a pôsobnosť ústavných súdov jednotlivých krajín sa od seba odlišujú a v niektorých krajinách môže mať niektoré právomoci ústavného súdu aj najvyšší súd. Konanie pred ústavným súdom sa nezačína na základe vlastnej iniciatívy, ale na základe podnetu vymedzenej skupiny subjektov, ktorými môžu byť:

- Poslanci parlamentu,
- Hlava štátu,
- Iné súdy,
- Ombudsman,
- Generálny prokurátor,
- Osoba, ktorej ide o porušenie práv.

Ústavný súd Slovenskej republiky sídli v Košiciach a skladá sa z trinástich sudcov, ktorých funkčné obdobie trvá dvanásť rokov.¹¹

1.4 Právny štát - charakteristika

Právny štát znamená systém vládnutia, ktorý je v krajine na základe práva a len spôsobom ustanoveným právom. V podmienkach právneho štátu môže štát zasahovať do života jednotlivcov len v rozsahu a spôsobom, ktorý dovoľuje právo. Podstatné je, že verejná moc sa musí riadiť právom platným v danej krajine, takže dochádza k sebalimitácii verejnej moci prostredníctvom vopred daných záväzných a verejne vyhlásených pravidiel. Pramene koncepcie právneho štátu sú teórie spoločenskej zmluvy a prirodzených práv človeka. Pojem právneho štátu obsahuje najmä chápanie ústavy ako právneho základu štátu, ktorým je viazaná všetka štátna moc. Štátne orgány

¹⁰ POSLUCH, M., Cibulka, E., Kroupa, J.: Státní právo, Institut dalšího vzdělávání, Brno, 2002, s. 125-130

¹¹ MACEJKOVÁ, I. predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky: Košice 2010

môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Ďalším princípom právneho štátu je deľba moci, ktorý je v našej ústave formálne vyjadrený aj rozdelením zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci.¹²

Právny štát bol rozpracovaný v nemeckom právnom pozitivizme a anglosaskom liberalizme a konštitucionalizme, v ktorom zohrala kľúčovú úlohu anglická tradícia silného a nezávislého postavenia súdov. Nemecká koncepcia právneho štátu na základe platného, verejne známeho práva, a aj sfére pôsobnosti štátnej moci by mala byť obmedzená. Anglosaská koncepcia právneho štátu, sa formovala súčasne s prebiehajúcou liberalizáciou a rastom významu parlamentu. Súčasťou anglosaskej koncepcie právneho štátu je aj požiadavka na obsah platného pozitívneho práva, ktoré má byť spravodlivé a rešpektovať prirodzené práva a slobody občanov, ako aj spoluúčasť občanov pri vytváraní práva a formovaní štátnej moci.

Právny štát je taký typ politického režimu, v ktorom štátnu moc ohraničuje a limituje právo. Charakterizujú ho tri podstatné znaky:

1. Moc sama seba obmedzuje, vopred stanoveným všeobecne záväznými pravidlami. Zákony platia pre všetkých vrátane moci. Moc môže konať len v súlade s platnou právnou úpravou.
2. Občan môže robiť všetko čo zákony nezakazujú. Každý môže slobodne podľa jeho vôle konať a nik ho nemôže obmedzovať pokiaľ svojim konaním neporušuje zákon.
3. Štát rešpektuje ľudské a občianske práva a slobody upravené v medzinárodných zmluvách, ktoré ratifikoval.¹³

1.4.1 Zákonnosť

Zákonnosť vyjadruje povinnosť dodržiavať zákon. Právna norma môže byť vydaná len na základe zásad zákonnosti. To znamená, že každá právna norma – zákon môže byť vydaný na základe zákonom stanoveného postupu, zákonom oprávneným subjektom a zákonom stanovenej forme.

¹² DRGONEC, J. 2001. Ústava Slovenskej republiky. Heuréka: Šamorín, 2001. s. 97.

¹³ KVASNIČKOVÁ, J. 2000. Mutácie ústavnosti. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000. s. 76.

Zákonnosť rešpektuje zákony a ostatné právne predpisy všetkých subjektov práv a v anglosaskej literatúre sa obmedzenie štátnej moci ústavou používa obmedzenie celej štátnej moci výkonnej i zákonodarnej a jej oddelenie od spoločnosti. Pôsobí len v oblastiach, kde je potrebná a bola jej zverená ústavou adekvátne právomoc. Ústava obmedzuje a ohraničuje štátnu moc týmito spôsobmi:

- Vymedzením zákonných právomoci,
- Zákazom uplatňovania právomoci mimo zverenej oblasti,
- Zákazom uplatňovania právomoci iným, ako dovoľeným a predpísaným spôsobom,
- Rozdelením moci medzi jednotlivé druhy moci a štátne orgány, ktoré sa navzájom kontrolujú,
- Pomocou súdnictva, ktoré má právomoc rozhodovať o štátnej moci a jej postupoch v rámci dovoľených právomoci.¹⁴

1.4.2 Konceptie právneho štátu

Poznáme dve konceptie právneho štátu, ktoré vznikli v kontinentálnej Európe a v Anglicku, a to nemeckú teóriu Rechtsstaat a anglo-americkú koncepciu rule of law. Obe sa vyznačujú niektorými podobnými znakmi, avšak rozdiely vznikajú najmä z dôvodu odlišnosti právnych systémov, v ktorých tieto konceptie vznikli. Odlišný je aj vzťah k úlohe súdnictva a významu demokracie a slobody.

Angloamerická koncepcia právneho štátu má dve odvetvia, ktorými sú panstvo práva a americká verzia známa, ako povinnosť právneho postupu.

Anglosaská koncepcia znamená, že:

- Nikto nemôže byť zbavený majetku, slobody, života bez riadneho súdneho procesu,
- Každý má právo na sudcu,
- Obvinený musí byť riadne oboznámený so vzneseným obvinením,
- Obvinený má právo sa vyjadriť ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu ukladajú za vinu.

¹⁴ CHOVANEC, J. 2004. Lexikón ústavného práva. Bratislava: Procom, 2004. s. 96.

Moderné zásady spravodlivého procesu platia aj v kontinentálnom systéme a sú nasledovné:

- Zásada objektívnej a materiálnej pravdy,
- Zásada rovnosti v procesných stranách,
- Verejnosť konania,
- Voľné hodnotenie dôkazov,
- Zásada bezprostrednosti a ústnosti konania.

A každý obvinený z trestného činu, musí byť považovaný za nevinného, pokiaľ sa zákonným postupom nedokáže jeho vina.

Ústava USA sa skladá s preambuly a siedmich článkov, ktoré sa vnútorne členia na oddiely. Je písaná, rigidná a obsahuje katalóg práv a slobôd. Americký model výrazne ovplyvňoval formovanie analogickej koncepcie súdnej kontroly ústavnosti v štátoch, ktoré patrili do Britského spoločenstva národov.¹⁵

Koncepcia právneho „Rechtsstaat“ štátu kontinentálnej Európe vychádza z nemeckej koncepcie zo 14 storočia a štát je viazaný právom, kde má vymedzené právomoci. Je chápaný aj ako policajný štát.

Policajný štát sa vyvíjal v období panovníckeho a osvietenského absolutizmu, v ktorom dominovala štátna správa, výkonná moc a polícia. V policajnom štáte vládnu štátne orgány podľa úvahy štátnych funkcionárov a úradníkov. Idea policajného štátu bola v období osvietenstva motivovaná aj pozitívnym zámerom reformovať a racionalizovať život spoločnosti zásahmi štátnej moci. V podmienkach policajného štátu sa reálna moc a právo rozhodovať sústredené v úzkej skupine ľudí a vláda sa opiera o rozsiahly byrokratický a represívny aparát. V 20 storočí sa policajný štát uplatnil aj na totalitné a autoritárske režimy, ktoré sa opierali o represívne formy metód vládnutia. Bezprávie označuje stav anarchie a anómie porušovania ľudských práv a základných slobôd zo strany štátnej moci. Rozlišujeme aj zákonodarné bezprávie a nezákonne bezprávie.¹⁶

Sociálnom štáte jeho začiatky siahajú v kontinentálnej Európe do 80. rokov 19. storočia od polozenia jeho základov v Nemecku. Sociálne podmienky v ktorých ľudia

¹⁵ KLÍMA, K. 2009. Komentár k Ústave a Listině. 2. Vydanie. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. s. 429.

¹⁶ KLÍMA, K. 2006. Ústavní právo. 3. Vydanie. Plzeň: Aleš Čenek, 2006. s. 443.

žijú nie sú len vecou jedincov či rodín, ale vecou verejnou a organizovaná moc by mala poskytovať tieto garancie:

- Garantuje základný príjem pre každého jedinca či rodinu na úrovni životného minima,
- Poskytuje sociálne dávky ,
- Zaisťuje poskytovanie verejných sociálnych služieb na zodpovedajúcej úrovni kvality pre všetkých

Cieľom sociálneho štátu by mala byť:

- Sociálna istota a bezpečie,
- Sociálna suverenita a dôstojnosť jedinca,
- Blahobyť občanov,
- Zníženie sociálnej nerovnosti a vyššia sociálna spravodlivosť,
- Štandardná úroveň verejných sociálnych služieb,
- Zlepšenie kvality osobného a spoločenského života,
- Legitimovanie spoločenského a politického systému.¹⁷

Princíp právneho štátu je súčasťou práva na spravodlivý a riadny proces, v ktorom kontinentálna koncepcia práva dáva dôraz na procesnoprávnu zložku, zatiaľ čo anglosaská koncepcia okrem slušného a spravodlivého procesu obsahuje aj hmotnoprávnu dimenziu, ktorá zahŕňa:

- Ochranu pred svojvôľou,
- Ochranu pred neodôvodnenou a neopodstatnenou reguláciou zo strany štátu,
- Ochranu štátnych orgánov.¹⁸

1.4.3 Princípy právneho štátu

Právny štát predstavuje koncept právneho štátu, ktorý je jedným zo základných pilierov západného pojatia štátu, práva a politiky 20 a 21. storočia. Vymedzenie pojmu práva vychádza z jeho naviazania na štát, v ktorom je aj štát chápaný ako právny jav, ktorý môžeme stotožniť so súborom právnych noriem upravujúcich právomoc,

¹⁷ ARISTOTELES. 2009. Politika. 2. Vydanie. Bratislava: Kaligram, 2009. s. 158.

¹⁸ portal.concourt.sk

pôsobnosť a postupy činností štátnych orgánov. Všetka činnosť štátnych orgánov je určovaná právnymi normami a štátna moc môže činiť iba na základe ústavy, v jej medziach a spôsobmi ktoré stanoví zákon. Rozlišujeme tieto javy v štáte:

- α) Politický jav, kde je politická forma organizácie spoločnosti, výraz boja o politickú moc, mocenskou inštitúciou,
- β) Sociálny jav, kde sa nachádza súbor ľudí na určitom území, inštitucionalizovaná forma spoločenského života.

Vzťah štátu a práv uvádza tri prístupy, ktorými sú:

- Právo je pred štátom a môže existovať aj bez štátu,
- Právo je konštitujúcim činiteľom vzniku a existencie štátu a právo konštituuje štát tým, že upravuje činnosť všetkých jeho orgánov, ktorými je viazaný a ak chceme poznať štát musíme poznať jeho právny poriadok,
- Právo je produktom štátu, kde štát dáva spoločenským vzťahom právny charakter a robí z nich právne vzťahy.¹⁹

V demokratických štátoch sa v súčasnosti uplatňuje kombinácia nemeckého a anglosaského prístupu, ktorú možno vyjadriť týmito princípmi:

- Princíp vlády práva,
- Právo na spravodlivý proces,
- Obmedzená vláda,
- Rešpektovanie ústavnosti a zákonnosti,
- Deľba moci a kontrola moci,
- Suverenita ľudu,
- Nezávislosť súdnictva,
- Garancia základných práv a slobôd,
- Právna istota.

Právna istota je požiadavka vopred daných a všeobecne poznateľných pravidiel práva, ktoré zaväzujú dotknuté subjekty predvídať dôsledky konania a uplatniť spravodlivosť. V liberálnych demokraciách s vysokou mierou rešpektovania práva štátnou mocou a vysokou úrovňou sociálneho zabezpečenia sme oprávnení hovoriť o sociálne právnom štáte. Slovenská republika sama seba definuje ako „*zvrchovaný, demokratický a právny štát*“ V roku 2005 bola v medzinárodnom porovnaní úroveň vynútiteľnosti práva

¹⁹ SAGAN, S. 2010. Nauka o państwie współczesnym. Varšava: Lexis Nexis, 2010. s. 201.

a rešpektovania princípov právneho štátu na Slovensku hodnotená ako stredne vysoká, ktorá znamená, že je horšia, ako v západnej Európe.²⁰

1.5 Pojem „ústava“

Moderný pojem ústava vznikol až v 18. stor. Dovtedy tieto ústavy dokumenty upravovali napr. následníctvo na trón, cirkevné slobody, práva feudálov a pod. Ústava v modernom pojatí ustanovila štátnu moc do právneho poriadku. Zásadný význam vo vývoji právneho štátu a ústavného zriadenia mali americká a Francúzska revolúcia. Ústava predstavuje základný kameň každého politického systému. Načrtáva schémy vzájomného pôsobenia rozhodujúcich orgánov v rámci delenia moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Štúdia podáva prehľad o jednotlivých historických fázach procesu kreovania ústav. Dôležitou súčasťou je prehľad klasifikačných kritérií, podľa ktorých sa v politických vedách delia jednotlivé typy ústav. V závere sa autor venuje aj problematike kontroly ústavnosti²¹

Ústava predstavuje základný zákon štátu, ktorý vyjadruje „základné politické zásady štátu, ktoré určujú predovšetkým zloženie, právomoci a procedurálne pravidlá legislatívnych orgánov, orgánov moci výkonnej a súdnictva, spôsob menovania vysokých úradníkov, štruktúru úradov a funkcií, ktoré potvrdzujú, vyjadrujú a sprostredkovávajú výkon moci.“²² Jednou z najstarších známych definícií pojmu ústava nájdeme u gréckeho filozofa Aristotela, podľa ktorého „ústavy sú kodifikácie pravidiel, ktoré sa snažia upravovať rozdelenie úloh, právomocí a povinností medzi najrozličnejšími úradmi, úradníkmi vlády a určujú vzájomné vzťahy medzi nimi a verejnosťou“²³

Ústava má definovať politické, ekonomické a duchovné záujmy, pretože spoločnosť nie je náhodným zhľukom ľudí, ale systémom vzťahov medzi jednotlivcami, ktoré majú fyzicky, sociálne, materiálne a duchovne reprodukčnú povahu. Takýto systém sa nazýva národ. Tento subjekt je schopný reagovať na vývoj a byť jeho nositeľom. Ústava sa stáva inštitucionálnym nástrojom realizácie uspokojovania potrieb,

²⁰ NOZICK, K. 2009. Anarchia, štát a utópia. Bratislava: UKJ, 2009. s. 221.

²¹ <http://atlas.sk/odborne-humanitne/pravo>

²² SCRUTON, R.. *Slovník politického myšlení*, Praha: Atlantis, 1999, s.171

²³ KRESÁK, P.. *Porovnávacie štátne právo*, Bratislava: PrF UK, 1993, s. 30

predstav a túžob národa. Samozrejme, priama realizácia vždy závisí od politických subjektov pôsobiacich v priestore definovanom ústavou.²⁴

Doterajší historický vývoj ústav priniesol niekoľko etáp s charakteristickými znakmi:

1. Ústavy späté s prvými revolúciami – najmä anglickou, americkou a francúzskou. Samotné texty ústav boli koncepcne založené na úprave deľby moci a položili základy najvyšších štátnych orgánov. Boli produktom deklarácií vyjadrujúcimi filozofiu nového postavenia človeka ako slobodného individua.
2. Ústavy 19. storočia – vyjadrujú etapu formovania národných štátov a striedania rôznych typov režimov. Potvrdili predchádzajúce zakotvenie prvých slobôd občanov a upravovali vzťahy medzi najvyššími štátnymi orgánmi.
3. Ústavy z prelomu 19. a 20. storočia - sú odrazom už vznikajúcich moderných politických strán, ktoré vytvárali nové agendy v oblasti sociálnych a politických práv. Odrážali novú politickú a ekonomickú realitu, ktorá vyvrcholila v predvečer I. svetovej vojny.
4. Ústavy ako symbol nového usporiadania sveta po I. svetovej vojne reprezentovali parlamentnú demokraciu a politické práva občanov (už vrátane postupne zavádzaného všeobecného volebného práva). Napriek tomuto pozitívnemu trendu sa podarilo udržať demokratický charakter režimu len vo veľmi obmedzenom počte štátov, v mnohých prípadoch došlo k potlačeniu demokratických princípov.
5. Ústavy po II. svetovej vojne – odrážali etapovitý vývoj svetového systému a vyvrcholili stavom, ktorý platí v súčasnosti. Hlavnými zvratmi bol prechod od totalitných režimov k demokratickým,⁷ proces opačný v najmä krajinách pod vplyvom Sovietskeho zväzu, 60. roky a vznik nových štátov najmä v Afrike, koniec niektorých európskych nedemokratických režimov v 70. rokoch⁸ a nakoniec pád deliacej železnej opony v Európe a s tým súvisiaci rozpad viacerých dovtedajších federácií.

Do okruhu základných hodnôt a spoločných ústavných princípov európskych demokracií patrí najmä:

²⁴ KRESÁK, P.. *Porovnávacie štátne právo*, Bratislava: PrF UK, 1993, s. 30

- princíp zvrchovanosti ľudu
- princíp väčšiny
- princíp reprezentatívnej demokracie
- princíp obmedzenia moci a ochrany menšín
- casové obmedzenie mocenských funkcií („vláda na cas“)
- princíp delby moci
- princíp nedotknuteľnosti základných práv a slobôd
- princíp materiálneho právneho štátu

Princíp zvrchovanosti ľudu má svoj pôvod v myšlienkach osvietenectva.

Prvé ústavy možno charakterizovať aj ako produkt zápasu proti absolutizmu.

K najvýznamnejším myšlienkam toho obdobia patrili:

- moc v štáte nepochádza z vôle panovníka, ale z ľudu
- nikto nemôže obmedziť niektoré prirodzené a neodratelné práva človeka
- všetci ľudia sa narodili ako rovnoprávni, a preto im prináleží aj rovnaké postavenie pred zákonom.

Tieto myšlienky sú hodnotovým základom aj súčasných demokratických ústav. Zásadný rozdiel oproti vtedajšiemu stavu je v šírke chápania toho, koho možno považoval za ľud. V čase prijatia Ústavy USA a Deklarácie práv človeka a občana, ktoré najvýznamnejšie reflektovali myšlienky osvietenstva, pod označením ľud americkí „otcovia-zakladatelia“ chápali všetkých dospelých ľudí okrem otrokov. Francúzi na druhej strane priznali volebné právo len na základe daňového cenzusu, čím vytlačili z priameho vplyvu tri štvrtiny občanov (teda najmä nemajetných občanov a v princípe všetky ženy). Princíp väčšiny je základným kritériom pre rozhodovanie o prijímaní politických rozhodnutí. Čím väčšia časť obyvateľstva prijíma rozhodnutie, tým ho možno považovať za demokratickejšie. Problém je ale širší – aká väčšina je potrebná na akceptovanie danej skutočnosti? Stačí vždy napríklad tesná nadpolovičná podpora? Preto integrálnou súčasťou princípu väčšiny v demokratických systémoch je zároveň aj princíp obmedzenia moci a ochrany menšiny (nielen politickej, ale aj rasovej, etnickej, náboženskej apod.).

Zásadnou otázkou, ktorá doteraz nie je úplne vyriešená, je vyváženost vo vzťahu rešpektovania rozhodnutí medzi väčšinou a menšinou. Princíp reprezentatívnej demokracie je založený na tom, že ľud svoju suverenitu neuskutocňuje priamo, ale

prostredníctvom orgánov, ktoré vytvoril. Reprezentatívny orgán teda vyjadruje vôľu ľudu. Z tejto koncepcie vychádza aj idea zákazu imperatívneho mandátu (slobodného mandátu) poslanca, pretože orgán, nie jeho člen je v postavení reprezentanta ľudu.

Casové obmedzenie mocenských funkcií súvisí s inštitútom volieb, prostredníctvom ktorých si občania volia svojich zástupcov. Volební predstavitelia sa musia pravidelne zodpovedať svojim voličom a v zákonom stanovenej dobe sa môžu uchádzať o mandát na ďalšie obdobie. Tento proces sa uskutočňuje prostredníctvom pravidelných a vopred určených intervaloch (volebné obdobie).²⁵

Typickým príkladom je ústava Anglicka a Veľkej Británie, kde význam ústavných zvyklostí a tradícií je podporovaný špecifickým právnym systémom založenom na obyčajovom práve a súdnych precedensoch. Vo Veľkej Británii nikdy nedošlo k sformovaniu ucelenej písanej ústavy, lebo prechod k parlamentarizmu nastal skôr, ako sa vyvinula myšlienková koncepcia ústavy, ako uceleného dokumentu.

Nástroje modernizácie britského štátu a spoločnosti boli viaceré reformné zákony, ktoré sa týkali hlavne úprav volebného práva, jeho rozširovaním na širšie vrstvy spoločnosti a postupného oslabovania Hornej snemovne.

Písaná ústava je výsledkom uvedomelej cieľenej činnosti zákonodarného orgánu, ktorý má podobu jedného uceleného dokumentu, ktorá je prijatá a schválená nasledovnými orgánmi:

- Občanmi štátu,
- Osobitným ústavodarným zhromaždením,
- Parlamentom,
- Hlavou štátu.

Pri vydaní ústavy hlavou štátu, bez súhlasu zastupiteľského orgánu, hovoríme o oktrojovanej ústave, ktorá je úplná a plnohodnotná. Možno ju vidieť v duálnych monarchiách, ktoré začínajú experimentovať s parlamentarizmom. Najčastejšie ústavu prijíma a schvaľuje parlament.²⁶

Písaná ústava sa prijíma osobitným legislatívnym spôsobom, ktorý je komplikovanejší, ako bežný zákon. Osobitná štruktúra textu ústavy obsahuje päť častí:

- Preambula,

²⁵ Horváth, P. Slovenská politologická revue 3/2004

²⁶ PALÚŠ, I. 2008. Štátne právo porovnávacía. 2, vydanie. Košice: UPJŠ, 2008. s. 223.

- Základné práva, slobody a povinnosti,
- Formu štátu, deľbu moci, zásady politického systému, štátne symboly, samosprávy a štátne občianstva,
- Jednotlivé ústavné orgány, ich voľbu, vzťahy a orgány samosprávy,
- Prechodné a záverečné ustanovenia.

Ústavný systém tvorí:

- Základný ucelený ústavný dokument so štruktúrou právneho a právne záväzného textu,
- Ústavné zákony, ktoré doplňujú ústavu v užšom zmysle,
- Ústavné zákony meniace text ústavy a ústavných zákonov,
- Rozhodnutia ústavného súdu,
- Ústavné zvyklosti, reálne dlhodobé praxe ústavného života a interpretácie ustanovení ústavy.²⁷

Písané ústavy v Európe začali vznikať v priebehu 19. storočia čo súviselo so spoločensko – ekonomickým a politickým pohybom. Prvou písanou ústavou na území Slovenska bola oktrojovaná Ríšska ústava pre Rakúske cisárstvo a neskôr Dočasná ústava Československej republiky.²⁸

Rigidné a flexibilné ústavy si vyžadujú mieru legislatívnej náročnosti pri pokuse zmeniť ústavu a je vyjadrením miery stability ústavného systému. Flexibilné ústavy sa dajú meniť bez väčších ťažkostí a nevyžadujú si osobitnú procedúru. Zmena rigidnej ústavy vyžaduje osobitný postup, ktorý je náročnejší, ako pri zmene zákona a vyžaduje si nasledovné podmienky:

- Návrh môže podať len osobitný subjekt,
- Návrh je možné podať len osobitným spôsobom,
- Zmeny ústavy musí potvrdiť aj nový parlament,
- Čítanie návrhu musí prejsť so stanovenými limitmi,
- Hlasovanie prebieha za účasti istého počtu poslancov,
- Musí byť súhlas nadpolovičnej väčšiny,
- Prekonanie možného veta hlavy štátu,
- Fakultatívne ratifikačné referendum,

²⁷ OROSZ, L. – JIRÁSKOVÁ, V. 2007. Ústavné právo porovnávacie. Košice: UPJŠ, 2007, s. 98.

²⁸ SVÁK, J. – CIBULKA, E. – KLÍMA, K. 2008. Ústavné právo Slovenskej republiky. Bratislava: Vysoká škola, 2008. s. 152.

- Osobitná procedúra v zložených štátoch.

Niektoré ústavy zakazujú zmenu niektorých náležitosti právneho štátu, základných zásad demokracie alebo sa deklarujú, ako nezmeniteľné. Vzťah rigidita a flexibilita je relatívny a do popredia sa dostáva porovnanie dvoch a viacerých ústav jednotlivých štátov. Ústava Slovenskej republiky vykazuje znaky miernej rigidity a na zmenu ústavy a ústavného zákona je potrebná kvalifikovaná väčšina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky. Zmenu ústavy nekomplikuje nutnosť získať súhlas iného orgánu ani povinnosť zorganizovať o zmene ústavy referendum.²⁹

Podľa skutočného života sa text ústavy hodnotí vlastnosťami ústavy na škále reálnosti a fiktívnosti. Pričom reálne ústavy sú skutočne uvádzané do života a aktivity štátnych orgánov, garancie občianskych práv a sú riadené textom ústavy. Pri fiktívnych ústavách hovoríme, ak sa reálna prax odlišuje od toho čo by malo byť v texte ústavy. K fiktívnym ústavám zaraďujeme ústavy nedemokratických štátov, ktoré si plnia propagandistickú úlohu a reálny výkon moci sa riadi podľa iných zásad, než sú zásady uvedené v ústave. Inými príčinami fiktívnosti ústavy môžu byť:

- Vysoká rigidita ústavy, ktorá zabraňuje prispôsobenie aktuálnym potrebám,
- Nekomplexnosť ústavy,
- Neadekvátnosť textu ústavy pri konfrontácii s reálnou úrovňou vzdelanosti, ekonomiky, politického uvedomenia si,
- Vysoká miera dynamiky spoločenského, ekonomického a politického života, s ktorou zákonodarný orgán nestíha,
- Nekompetentnosť a nedostatky v činnosti štátnych orgánov a iných politických subjektov,
- Nedostatky v miere demokracie, rešpektovanie zásad právneho štátu.

Ústava Slovenskej republiky bola prijatá v roku 1992 a je to rigidná ústava, písaná a reálna. Od tohto roku bola doplnená viacerými ústavnými zákonmi.³⁰

²⁹ BĀRĀNY, E. 2000. Právny štát v rozhodnutiach Ústavného súdu Slovenskej republiky. Ústavnosť a politika, 2000. s. 66.

³⁰ PALŪŠ, I. – SOMOROVĀ, Ľ. 2008. Štátne právo Slovenskej republiky. 2. Vydanie. Košice: UPJŠ, 2008. s.139.

1.5.1 Ústavný súd SR

"Ústavný súd ako nositeľ ochrany ústavnosti významne ovplyvňuje kvalitu právneho poriadku, svojimi konkrétnymi rozhodnutiami zasahuje do formovania a naplňovania základných atribútov právneho štátu, v nevyhnutnej miere tým ovplyvňuje politický a ekonomický systém a tým plní svoj jediný cieľ zakotvený v ústave - byť nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti."³¹

"Ústavný súd sa stal pevným pilierom ochrany ústavnosti vďaka rozvážnej tvorbe základnej judikatúry, zdržanlivosti, pokoja pri hľadaní optimálnych prístupov k ochrane základných práv a slobôd a ústavnosti v tom najširšom zmysle slova."³² V právnom štáte sú všetky právomoci a povinnosti upravené zákonmi, aby zásahy do slobody občanov neboli protizákonné. To znamená, že za právny štát môžeme pokladať len taký štát, v ktorom sa zásahy do individuálnej slobody jednotlivca môžu jedine na základe zákona, ktorého výkonná moc je upravená a túto tvorí prezident a vláda SR. Sloboda jednotlivca je neobmedzená a s tým súvisí aj oprávnenie štátu, ktoré je ohraničené a kontrolovateľné. Preto sú funkcie štátu upravované právnymi normami, ktoré im umožňujú kontrolu.³³

Ústavná kontrola ústavnosti sa realizuje týmito spôsobmi:

- Realizuje preventívnu kontrolu ústavnosti,
- Pravidelnou kontrolou ústavnosti, ktorá sa realizuje ústavným súdom Slovenskej republiky v Slovenskej republike.

Ochrana ústavy sa uskutočňuje aj Národnou radou Slovenskej republiky, za ktorú zodpovedá parlament a poslanci môžu vyjadrovať nedôveru vláde alebo rozhodnutiu prezidenta. Legislatíva a normotvorba musia rešpektovať ústavu a pri vytváraní zákonov musia vždy vychádzať z ústavy. Kontrola ústavnosti má politickú a právnu podobu a rozdiel spočíva len vo vykonávaní kontroly. Politickú kontrolu vykonáva zákonodarný orgán a právnu kontrolu osobitné súdy. Kontrola môže byť:

³¹.MACEJKOVÁ, . predsedníčka Ústavného súdu Slovenskej republiky, Košice 2010

³² JÁN MAZÁK, predseda Ústavného súdu Slovenskej republiky od 22.1.2000 do 30.9.2006

³³ BOGUSZAK, J. – ČAPEK, J. – GERLOCH, A. 2004. Teórie práva. 2. Prepracované vydanie. Praha: ASPI Publishing, 2004. s. 268.

- Všeobecná kontrola, ktorá posudzuje súlad zákonov s ústavou,
- Konkrétna kontrola, ktorá rozhoduje konkrétnom porušení ústavy.

Ústavný súd Slovenskej republiky sídli v Košiciach a kontroluje zachovanie princípu ústavnosti. V siedmej hlave a prvom oddiele Ústavy Slovenskej republiky je upravená právomoc a jeho postavenie. Rozhoduje:

- súlade,
- A) Zákonov s ústavou, medzinárodnými zmluvami a s ústavnými zákonmi, s ktorými súhlasí NRSR a sú ratifikované a vyhlásené ustanoveným zákonom,
 - B) Nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a orgánov štátnej správy s ústavou, zákonmi ústavy a medzinárodnými zmluvami, s ktorými súhlasí NRSR a sú ratifikované a vyhlásené ustanoveným zákonom,
 - C) Všeobecne záväzných nariadeniach obcí a vyšších územných celkov s ústavou, zákonmi ústavy a medzinárodnými zmluvami, ktorými súhlasí NRSR, ktoré boli ratifikované a vyhlásené ustanoveným zákonom ak o nich nerozhoduje iný súd,
 - D) Všeobecne záväzných právnych predpisov miestnych orgánov štátnej správy a všeobecne záväzných nariadení orgánov územnej samosprávy s ústavou, zákonmi ústavy a medzinárodnými zmluvami, ktoré sú vyhlásené ustanovenými zákonmi, s nariadeniami vlády, právnymi predpismi ministerstiev a ostatných orgánov štátnej správy ak o nich nerozhoduje iný súd,
 - E) O súlade dohodnutých medzinárodných zmlúv, so súhlasom NRSR s ústavou alebo ústavným zákonom,
 - F) O súlade predmetu referenda, ktoré sa vyhlási na základe petície občanov alebo uznesenie NR SR s ústavou alebo zákonom ústavy,
 - Kompetenčné spory medzi orgánmi štátnej správy, ak zákon neustanovuje inak a o týchto sporoch rozhoduje iný štátny orgán,
 - Ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických a právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv a slobôd, ľudských právach a základných slobôd, ktoré vyplývajú z ratifikovanej a vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ak o ochrane nerozhoduje iný súd,
 - Podáva výklad ústavy a zákonov ústavy v prípade ak je vec sporná,

- V súvislosti s voľbami ústavný súd SR rozhoduje o sťažnosti proti rozhodnutiu mandátu poslanca NR SR a o ústavnosti a zákonnosti volieb prezidenta SR,
- Ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach proti výsledku referenda a sťažnostiach pri odvolaní ľudového hlasovania o odvolaní prezidenta SR, taktiež o tom, či rozpustí alebo pozastaví činnosť politickej strany,
- Ústavný súd rozhoduje o ústavnosti rozhodnutia vyhlásenia výnimočného alebo núdzového stavu,
- Ústavný súd dáva súhlas na trestné stíhanie, vzatie do väzby sudcu a generálneho prokurátora.³⁴

Ustanovenia ústavného súdu uvádzajú, že príkaz ústavných noriem, ktoré sú obsiahnuté v článkoch Ústavy SR je potrebné rešpektovať prijímanie každého zákona NR SR bez ohľadu či ide o zákon, ktorým sa určité spoločenské vzťahy upravujú prvýkrát alebo sa zákon mení, prípadne dopĺňa existujúca zákonná úprava spoločenských vzťahov.³⁵

2 Štátna moc

Štátna moc je verejná moc uplatňovaná v spoločenstve ľudí na určitom území, ktoré využíva štátnu formu na svoje vnútorné riadenie.

Deľba moci ako jeden z princípov právneho štátu predstavuje aj v súčasnosti tému diskusií medzi jednotlivými členmi odborných komunít, najmä politického a právneho života spoločnosti. V popredí je stále aktuálna otázka, ako zabrániť koncentrácii a zneužitiu moci a ako jej vykonávanie účinne kontrolovať. Význam nadobúda nielen v procese vývoja štátu, ale aj vo väzbe na plnenie jeho funkcií.

Pre pochopenie samotného princípu deľby moci je potrebné poznať nielen jeho vznik, ale i formovanie, ku ktorým postupne v procese vývoja spoločnosti došlo.

³⁴ GAJDOŠÍKOVÁ, E. – LUBY, J. – MOCHNÁČOVÁ, M. – OROSZ, L. – MACKO, R. 2008. Rozširovanie právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky a aktuálne problémy rozhodovacej praxe. Košice: UPJŠ, 2008. s. 122.

³⁵ SVÁK, J. a kolektív: Ústavné právo SR, Akadémia policajného zboru, Bratislava, 2002, s. 180-181

Počiatky del'by moci možno nájsť u Aristotela, ktorý rozoznáva tri základné časti každého štátu a to radu, úrady a súdnicstvo.

Nebezpečenstvo v pokušení ľudskej krehkosti uchvátiť moc pre tie osoby, ktoré majú moc dávať zákony, aby mali vo svojich rukách aj moc vykonávať ich. Tým môžu seba samých vyňať z pôsobnosti tých zákonov, ktoré tvoria a prispôbiť zákon v priebehu prípravy i realizácie vlastnému súkromnému prospechu a tým docieľiť záujem odlišný od ostatného spoločenstva, proti účelu spoločnosti i štátu. Samotný pojem del'ba moci predstavuje rozdelenie moci medzi štátne orgány, ktoré sú od seba oddelené, navzájom nezávislé, vzájomne kontrolovateľné a ako celok tvoria moc štátu. V právnických slovníkoch je pojem del'ba moci charakterizovaný ako systém del'by moci slúžiaci k tomu, aby štátna moc bola rozdelená rovnomerne medzi všetky zložky štátu, lebo vtedy dochádza k oddeleniu nositeľov zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci i k zamedzeniu možnosti, aby jedna z týchto zložiek si štátnu moc protiprávne uchopila. Ústava Slovenskej republiky je základom a východiskom tvorby právneho poriadku Slovenskej republiky.³⁶

2.1 Del'by štátnej moci

O del'be moci môžeme hovoriť, ak moc v štáte je rozdelená medzi niekoľko štátnych orgánov. Toto rozdelenie mocí medzi rôzne štátne orgány je však len predpokladom na skutočnú del'bu moci. Moc v demokratických štátoch nemôže byť sústredená v rukách jedného štátneho orgánu, ktorý by bol ťažko kontrolovateľný a mohol by ohroziť práva a slobody občanov. Rozdelením štátnej moci sa dosiahne ľahšia kontrola jednotlivých zložiek.

Ďalšími zásadami sú oddelenosť mocí, nezlučiteľnosť mocí, nezávislosť mocí, samostatnosť mocí, nezodpovednosť mocí a rovnováha mocí.

Podľa Evy Ottovej sú zásady del'by moci nasledovné:

- Trojdielna moc a oddelenie mocí,

³⁶ GLOŠÍKOVÁ M, teória a prax del'by moci <http://www.pulib.sk/elpub2/FF>

- Nezávislosť mocí,
- Nezlučiteľnosť mocí,
- Nepodriadenosť a vzájomná nezodpovednosť mocí,
- Vzájomná kooperácia, konkurencia a rovnováha v všetkých mocí.³⁷

2.1.1 Trojdielna moc a oddelenie mocí,

Štátna moc sa delí na 3 zložky:

- zákonodarná -parlament,
- výkonná - vláda, prezident
- súdna - súdy. Súčasťou delby moci je aj nezlučiteľnosť - inkompatibilita

funkcií napr. sudca nemôže byť aj poslancom.

Zákonodarná moc – prijíma zákony, môže meniť a dopĺňať ústavu, rokuje o dôležitých otázkach štátu, vyslovuje súhlas s vyslaním armády do zahraničných misií a vyhlásením vojny alebo mieru, schvaľuje zmluvy o vstupe SR do zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z neho, vyjadruje súhlas s medzinárodnými zmluvami, hlasuje o vyhlásení nedôvery vláde a vykonaní referenda, odsúhlasuje štátny rozpočet, schvaľuje programové vyhlásenie vlády a kontroluje jej činnosť. Zákonnú moc v SR vykonáva Národná rada Slovenskej republiky. Je jediným ústavodarným a zákonodarným orgánom Slovenskej republiky. Je orgánom štátnej moci a od jej primárneho postavenia v republike je odvodené postavenie ostatných štátnych orgánov. Ako volený orgán reprezentuje suverenitu štátu a ľudu. Plní závažnú úlohu pri budovaní Slovenskej republiky ako moderného a demokratického štátu a pri zavádzaní sociálnej a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky. Poslanci národnej rady sú volení vo všeobecných, rovných a priamych voľbách tajným hlasovaním. Počet poslancov je 150 a ich funkčné obdobie trvá štyri roky. Pôsobnosť Národnej rady Slovenskej republiky Pôsobnosť národnej rady je určená jej ústavným postavením v systéme výkonu moci. Člení sa na:

³⁷ Ottová, E.: Teória práva, Heuréka 2006, s.76

1. pôsobnosť v oblasti zákonodarstva - NR prerokúva a uznáva sa na ústave, ústavných zákonoch, ostatných zákonoch a kontroluje, ako sa dodržiavajú. Svojimi právnymi normami realizuje vzťahy vznikajúce vo všetkých oblastiach spoločenského, politického a hospodárskeho života Slovenskej republiky.
2. pôsobnosť v oblasti kontroly - Kontrolná právomoc národnej rady vo vzťahu k vláde je aj v oprávnení poslancov podávať interpelácie, podnety a pripomienky. Adresáti sú povinní zákonom predpísaným spôsobom odpovedať.
3. pôsobnosť v oblasti vnútornej a zahraničnej politiky - Národná rada uplatňuje svoju pôsobnosť vo vnútornej a zahraničnej politike tým, že
 - dáva ústavným zákonom súhlas so zmenou štátnych hraníc,
 - ústavným zákonom schvaľuje zmluvu o vstupe do štátneho zväzku SR s inými štátmi a vypovedá takéto zmluvy,
 - uznáva sa o vypovedaní vojny, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej ochrane proti napadnutiu, a po skončení vojny o uzavretí mieru,
 - vyslovuje súhlas na vyslanie ozbrojených síl mimo územia Slovenskej republiky,
 - vyslovuje súhlas s prítomnosťou zahraničných ozbrojených síl na území Slovenskej republiky,
 - pred ratifikáciou vyslovuje súhlas s medzinárodnými zmluvami, o ktorých to určuje ústava,
 - rozhoduje o návrhu na vyhlásenie referenda,
 - rokuje o základných otázkach vnútornej, medzinárodnej, hospodárskej, sociálnej a inej politiky.³⁸

Výkonná (exekutíva) – vykonáva prezident a vláda.

1. Prezident reprezentuje štát navonok aj dovnútra, prijíma vyslancov iných štátov, zvoláva ustanovujúcu schôdzu NR SR do 30 dní od vykonania parlamentných volieb, môže rozpustiť NR SR, podpisuje zákony, má právo

³⁸ <http://www.nrsr.sk/web>

vrátiť prijaté zákony na opätovné prerokovanie, vymenováva a odvoláva vládu a jej predsedu, prijíma demisiu vlády, je hlavným veliteľom ozbrojených síl, vypovedáva vojnu alebo vyhlasuje mier, udeľuje amnestiu, odpúšťa alebo zmierňuje tresty, udeľuje vyznamenania, vyhlasuje referendum, vymenováva a odvoláva sudcov. Prezident vykonáva svoju funkciu podľa svojho vedomia a svedomia a nie je viazaný príkazmi. Volia ho občania na 5 rokov. Kandidátov na prezidenta vyhlasuje NR SR, zvolený je ten, kto získa vo voľbách nadpolovičnú väčšinu hlasov. Ak nie, je druhé kolo volieb, ktorého sa zúčastnia dvaja najúspešnejší kandidáti z prvého kola, zvolený je ten, kto získa viac hlasov (väčšinový volebný systém). Kandidát musí mať trvalé bydlisko na území SR, nesmie byť trestne stíhaný, vek min 40 rokov, vzdelanie nie je uvedené. Tá istá osoba môže byť zvolená za prezidenta najviac v dvoch po sebe nasledujúcich obdobiach. Prezident môže byť odvolaný, ak za jeho odvolanie hlasovala nadpolovičná väčšina voličov. Prezidenta možno trestne stíhať za úmyselné porušenie ústavy alebo za vlastizradu.

2. Vláda, ktorú tvorí predseda vlády – premiér (z víťaznej politickej strany z parlamentných volieb), podpredsedovia a ministri. Do 30 dní po jej vymenovaní musí predložiť NR SR svoj vládny program (programové vyhlásenie vlády) na celé volebné obdobie a požiadať ju o vyslovenie dôvery. Vláda je zodpovedná NR SR. Predkladá NR SR návrhy zákonov, štátneho rozpočtu, rozhoduje o otázkach vnútornej a zahraničnej politiky. Predsedu vlády vymenováva a odvoláva prezident. Ak NR SR vysloví nedôveru predsedovi vlády, prezident odvolá celú vládu. Člen vlády môže podať demisiu (odstúpenie) prezidentovi. Aj demisiu podá predseda vlády, demisiu podá celá vláda a vyhlasujú sa predčasné voľby. Ministri sú na čele ministerstiev, ktoré sú poverené riadením určitého úseku štátnej správy (rezort).³⁹

Súdna – justícia V SR rozlišujeme všeobecné súdy a osobitný súd, ktorým je Ústavný súd Slovenskej republiky. Všeobecné súdnictvo vykonávajú nezávislé a nestranné súdy. Súdnictvo je v Slovenskej republike dvojstupňové.

Sústavu súdov tvoria:

³⁹ <http://www.zones.sk/nauka-o-spolocnosti/horizontalna-a-vertikalna-delba-moci/>

- Najvyšší súd Slovenskej republiky so sídlom v Bratislave - a ostatné súdy t.j.
- krajské súdy
- okresné súdy

Súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach, preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí správnych orgánov. Rozhodujú v senátoch, ak zákon neustanoví, že vo veci rozhoduje jediný sudca. Zákon ustanovuje, kedy sa na rozhodovaní senátov zúčastňujú aj prísediaci sudcovia z radov občanov a v ktorých veciach môže rozhodnúť aj zamestnanec súdu poverený sudcom.

Základné postavenie sudcov, predsedu a podpredsedov Najvyššieho súdu (vymenovanie, odvolanie, vzdanie sa funkcie a iné) upravuje Ústava SR. Podrobnejšiu úpravu sústavy súdov, ich pôsobnosť, organizáciu a konanie pred nimi, takisto spôsob ustanovenia prísediacich sudcov ustanoví zákon.

Ústavný súd Slovenskej republiky je nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti. Základné postavenie Ústavného súdu, sudcov Ústavného súdu upravuje Ústava SR. Okrem toho, že rozhoduje o súlade noriem nižšej právnej sily s normami vyššej právnej sily, Ústavný súd rozhoduje i kompetenčné konflikty medzi ústrednými orgánmi štátnej správy, ak zákon neustanovuje, že tieto spory rozhoduje iný štátny orgán. Ústavný súd rozhoduje i o rôznych sťažnostiach, podáva výklad ústavy alebo ústavných zákonov, ak je vec sporná. Podrobnosti o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky špecifikuje osobitná právna norma⁴⁰

2.1.2 Zásada nezávislosti a zásada nezlučiteľnosti

Zásada nezávislosti moci upravuje vzájomné vzťahy troch mocenských zložiek. Stanovuje zákaz kreácie medzi mocami. Kreačná nezávislosť znamená, že z hľadiska svojho vzniku a zániku sú nezávislé od iných zložiek moci. To znamená, že jedna moc nemá vytvárať druhú moc. Kým zásada trojdelenia moci oddeľuje jednotlivé moci, zásada nezlučiteľnosti nedovolí vykonávať dve a viac funkcií v oddelených zložkách moci. Zásada nezlučiteľnosti nadobudla vývojom širší význam. To znamená, že s výkonom určitých funkcií je nezlučiteľný nielen výkon funkcií v rámci iných

⁴⁰ <http://wwwold.justice.sk>

zložiek mocí, ale aj podnikateľská činnosť alebo členstvo v politických stranách. V týchto prípadoch môžeme hovoriť o konflikte záujmov.⁴¹

2.1.3 Nepodriadenosť a vzájomná nezodpovednosť mocí,

Jednotlivé zložky mocí sú oddelené a nie sú medzi sebou hierarchicky usporiadané. Samostatnosť mocí spočíva v tom, že zákonodarná, výkonná a súdna moc sú oddelené a hierarchicky neusporiadané. Nemajú vzťahy nadriadenosti a podriadenosti. Chápanie vzájomnej nezodpovednosti jednotlivých zložiek moci znamená, že v systéme del'by moci sa medzi štátnymi orgánmi nemôže uplatňovať ústavná a politická zodpovednosť. Ústavno - politická zodpovednosť štátnych funkcionárov sa uskutočňuje na konci funkčného obdobia.

2.1.4 Vzájomná rovnováha kooperácia, konkurencia mocí.

Podľa zásady rovnováhy mocí musí medzi jednotlivými zložkami moci existovať tzv. systém bŕzd a rovnováhy mocí. Ústavný systém musí spravovať veci tak, aby medzi jednotlivými zložkami mocí vládla rovnováha. Systému del'by moci sa prieči aj nerovnovážny stav medzi mocami. Kooperujúce mocenské subjekty musia svoje požiadavky zmiernovať, a tak celá sústava realizácie moci v štáte začína slúžiť mnohým záujmom ako len jednému záujmu.⁴²

⁴¹ <http://pravnydom.blog.sme.sk/Trojdelenie-moci-Teoria-verzus-realita.html>

⁴² VOJÁČEK, L. 2004. Dejiny verejného práva v Európe. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004. s. 308.

2.2. Súdnictvo v SR.

Súdnu moc v Slovenskej republike vykonávajú všeobecné súdy a Ústavný súd Slovenskej republiky. Sústavu súdov Slovenskej republiky tvoria okresné súdy, krajské súdy a Najvyšší súd Slovenskej republiky. Tomu sme sa venovali v predošlej kapitole. Do sústavy súdov Slovenskej republiky patrí aj Špecializovaný súd. Nahradil špeciálny súd, ktorý bol svojím špecifickým postavením k súdnej moci protiústavný. Vojenské súdy SR boli uplynutím dňa 31. 03. 2009 zrušené, pričom ich pôsobnosť prešla na všeobecné súdy. Ústava Slovenskej republiky a Listina základných práv a slobôd deklaruje dva podstatné atribúty súdnictva v Slovenskej republike - nezávislosť a nestrannosť.

2.2.1 Nezávislosť súdnej moci a sudcov

Nezávislosť súdnej moci a sudcu znamená, že iné orgány verejnej moci nemajú nijaké oprávnenie vydávať príkazy, ktoré by mohli ovplyvniť výsledok rozhodovacej činnosti súdu alebo sudcu. Nezávislosť má zásadný význam pre súdnictvo aj pre sudcov. Účelom nezávislosti súdov je zabezpečiť im také postavenie, ktoré zodpovedá ich úlohe v právnom štáte, a to tak vo vzťahu k ďalším orgánom štátu, v horizontálnej úrovni vzťahov, ako aj vo vzťahu k subjektom podliehajúcim ich jurisdikcii. Všeobecne možno pojem nezávislosť súdov charakterizovať tak, že zahŕňa rozhodovanie bez akýchkoľvek právnych a faktických vplyvov na výkon ich právomoci, a taktiež vylúčenie ich podriadenosti pri výkone právomoci komukoľvek inému. Nezávislosť súdnictva a nezávislosť súdov sú preto späté s plnením tých úloh, ktoré im v právnom štáte zveruje ústava. V tomto smere ako nezávislosť súdov, tak ani nezávislosť sudcov nemôže byť nikdy nezávislosťou absolútnou a "samoúčelnou", keďže sa poskytuje funkčne pre potreby riadneho výkonu súdnictva. V dôsledku toho ju nemožno považovať ani za akúsi "výsadu" súdnej moci, ale (a naopak) za nevyhnutný predpoklad naplnenia jej zodpovednosti za nestranné a spravodlivé súdne rozhodnutia. Túto skutočnosť napokon potvrdzuje napr. čl. 141 ods. 1 ústavy, v ktorom sa uvádza, že „v Slovenskej republike

vykonávajú súdnictvo nezávislé a nestranné súdy", a čl. 144 ods. 1 ústavy, ktorý uvádza, že „sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom"⁴³. Nezávislosť súdnej moci je pojem s dvojitým významom: označuje nezávislosť súdov, inštitucionálna nezávislosť a nezávislosť sudcov, individuálna nezávislosť. Inštitucionálnu nezávislosť súdnej moci nemožno stotožňovať s individuálnou nezávislosťou sudcov. Právne záruky inštitucionálnej nezávislosti, ako aj individuálnej nezávislosti by mali byť v spravodlivej rovnováhe s verejným záujmom na tom, aby súdy a sudcovia plnili svoje poslanie rozhodovať spory nestranne v súlade s platným právnym poriadkom a s plným rešpektom k právam, ktoré sa priznávajú účastníkom súdnych konaní. Ústavné zásady nezávislosti súdov a sudcov však nemožno ani oddelovať, keďže nezávislosť súdnej moci treba považovať za základný predpoklad nezávislosti sudcov samých. Nezávislé súdnictvo naopak nemôže existovať bez nezávislých sudcov. V tomto kontexte možno sudcovskú nezávislosť označiť za pojmový znak súdnej moci⁴⁴. Ekonomický predpoklad nezávislosti sudcov spočíva na ich hmotnom zabezpečení.

Nezávislosť sudcu treba tiež vidieť aj ako nezávislosť od zložiek politického systému a aj ako nezávislosť v rámci samotnej súdnej moci, celého súdneho systému aj konkrétneho súdu, na ktorom sudca pôsobí; je to tiež nezávislosť od verejnej mienky alebo oznamovacích prostriedkov. Iba takéto chápanie nezávislosti je predpokladom nestrannosti sudcu, ktorú nesmie nikto ohroziť.⁴⁵

Nezávislosť s nestrannosťou a odbornosťou (kvalifikáciou) sudcu sú podmienkami kvalitného rozhodovania a jeho predvídateľnosti a sledujú tak význam riadneho napĺňania (poskytovania) spravodlivosti. Nezávislosť a nestrannosť úzko spolu súvisia, často sa prekrývajú a nie je vždy ľahké ich od seba odlíšiť. Nestrannosť definovaná aj ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a straníckosti býva považovaná za pojem širší ako nezávislosť. Nestrannosť sudcu musí byť podstatou jeho funkcie, zatiaľ čo jeho nezávislosť ju má iba umožňovať. Pod sudcovskou nezávislosťou a nestrannosťou treba rozumieť aj nezávislosť a nestrannosť každého jednotlivého sudcu.⁴⁶

⁴³ Uznesenie ÚS SR; PL. ÚS 52/99-50

⁴⁴ Uznesenie ÚS SR; PL. ÚS 17/08, PL. ÚS 52/99

⁴⁵ <http://www.najpravo.sk/judikatura>

⁴⁶ UZNESENIE Najvyššieho súdu SR z 23. mája 2012, sp. zn. 1 Nc 30/2012

2.2.2 Etika a etický kódex sudcu.

Sokrates bol presvedčený, že dobrému sudcovi stačí pozorne počúvať, múdro odpovedať, vytrvalo študovať a nestranné rozhodovať. Teda všetko to, čomu hovoríme múdrosť, ktorá vzniká na priesečníku intelektu, životnej skúsenosti a mravného citu. Ak hľadáme odpoveď na otázku, prečo sudcovia v dnešnej dobe nepožívajú dôveru verejnosti, resp. mizivú, odpoveďou rozhodne nie je nedostatok ich intelektu alebo životnej skúsenosti, ale nedostatok mravného citu. Ten sudcom chýba aj preto, že spoločnosti trvalo veľmi dlho, než prišla od nej požiadavka, že sudca má a musí byť morálnou autoritou.⁴⁷

Etický kódex nemajú anglickí, ani nemeckí sudcovia. Zo severských krajín len Dáni, z južných Taliani. Najpodrobnejší etický kódex sudcov prokurátorov a vyšetrovateľov spomedzi postkomunistických krajín má Bulharsko. Schválený bol Najvyššou súdnou radou v roku 2008. Celkom iná, viac ako storočná je tradícia sudcovského kódexu v USA, ale aj v Kanade.

Združenie sudcov Slovenska v roku 2001 prijalo Etický kódex. Etické zásady v ňom obsiahnuté, môžeme len ťažko považovať za mravné princípy, ktoré by sa stali vnútornou výbavou sudcov a ktoré by boli počas jeho existencie sudcami akceptované a účinne vynucované.

Sudcovská nezávislá iniciatíva Za otvorenú justíciu prichádza s návrhom na prijatie Etického kódexu sudcov práve v čase, keď dôvera verejnosti k vlastným sudcom takmer neexistuje. Etické pravidlá vyjadrené v podobe akú predkladáme sú našim prísľubom a záväzkom vo vzťahu k verejnosti, že sudca sa bude správať v súlade s mravnými princípmi v ňom obsiahnutými. V opačnom prípade, nemá miesto v justícii.

„Etický kódex sudcu:

- *je určitým vymedzením konkrétnych práv a povinností sudcu spätých s výkonom sudcovskej profesie,*
- *je nevyhnutný v súvislosti so zabezpečením fungujúceho sankčného mechanizmu,*

⁴⁷ BERTHOTYOVÁ E; Sudcovská etika; www.Otvorené právo.sk 2011

- vytvára etické predpoklady pre posilnenie kvality a zvýšenie profesionality sudcovského rozhodovania,
- neprestavuje právnu normu, jeho prijatie zo strany sudcov je prejavom ich prístupu k výkonu funkcie a stotožnenia sa s ustálenými zásadami profesijnej etiky, mravnosti a morálky, čo ponesie v sebe odkaz pre verejnosť o tom, že sudca sa zaväzuje k určitým zásadám, a preto je hodný dôvery a rešpektu,
- vymedzuje etickoprofesijné kritériá sudcovského stavu, vytvára v podvedomí členov spoločnosti jeho imidž.⁴⁸

V súčasnosti prebieha na Slovensku diskusia o potrebe nového etického kódexu sudcov. Ten starý z roku 2001 je veľmi strohý a nové etické zásady budú vypracované sudcami a budú odrážať posledné skúsenosti medzinárodných organizácií. V Národnej rade SR je tiež v súčasnosti pripravený na prerokovanie návrh zmeny Ústavy SR týkajúci sa justície.

2.2.3 Právo na spravodlivý proces

Právo na spravodlivý proces je jedna procesných záruk a základných ľudských práv a slobôd občanov v trestnom, občianskom a v správnom konaní. „Podľa Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv, každý kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

- byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu,
- mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby,
- obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú,
- vylúčať alebo dať vylúčať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok ako svedkov proti sebe,
- mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom,

⁴⁸ JIRSA, J. 2007. Klíč k soudní síni, příručka pro začínající soudce a advokáty. 1. Vydání. Praha: LexiNexis, 2007. s. 426.

alebo týmto jazykom nehovorí. ⁴⁹

Aj civilný proces má svoje zásady, aby konanie pred súdom bolo spravodlivé. Činnosť civilného procesu ovplyvňujú svojimi úkonmi jeho účastníci. Na základe ich cieľa a obsahovo sa procesné úkony delia na:

- základné konanie – konanie na prvom stupni, opravné konanie;
- vykonávacie konanie – exekučné.⁵⁰

2.2.4 Podstata a členenie civilného procesu

Civilný proces sa v dôsledku vývoja v súčasnosti delí na:

- občianskosúdne základné konanie – delí sa na sporové a nesorové konanie, je upravené v Občianskom súdnom poriadku, ktorý je základným procesným kódexom. Účelom sporového konania je poskytnúť ochranu pri konflikte dvoch protichodných, spravidla hmotných záujmov, používa sa I. definícia účastníkov konania, t. j. žalobca a žalovaný (navrhovateľ a odporca), možno ho začať iba návrhom, to znamená na základe žaloby alebo postúpením sporu rozhodcovskému orgánu, tu je charakteristické prijímanie deklaratórneho rozhodnutia. Pri nesorovom konaní účastníci zásadne nie sú procesnými protivníkmi, na jeho výsledku má vo viacerých prípadoch prvoradý záujem štát a spoločnosť, toto konanie má účastníkov konania priamo určených (II. definícia) alebo sú nimi okrem navrhovateľa osoby, o ktorých právach alebo povinnostiach sa má konať (III. definícia), väčšinu nesorových konaní súd môže začať aj bez návrhu, typickým je vynesenie konštitutívneho meritórneho rozhodnutia;
- exekučné konanie – konanie o nútenom výkone súdnych a iných rozhodnutí, v Slovenskej republike sa delí na dva paralelné subsystemy, a to na konanie podľa

⁴⁹ JANOTOVÁ, H. 2005. Profesi etika. 1. Vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. s. 99.

⁵⁰ Ficová, S. a kol. Občianske súdne konanie. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 21.

siestej časti Občianskeho súdneho poriadku a na konanie podľa zákona č. 233/1995 Z. z. O súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok), podstatou konania je nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí;⁵¹

- zabezpečovacie konanie – podľa platnej procesnej úpravy plnia ich funkciu inštitút zmierovacieho konania (predvídajúc možnosť tzv. prétorského zmieru), inštitút predbežných opatrení a inštitút zabezpečenia dôkazu (§ 67 až 69, § 74 až 77, § 78h);⁵²
- konkurzné, vyrovnacie a reštrukturalizačné – zmiešané, zložito štruktúrované konanie, ktorého cieľom je dosiahnuť predovšetkým kolektívne alebo postupné uspokojenie veriteľov úpadcu (§ 1 ZKR), je druhom civilného procesu, čo potvrdzuje subsidiárne použitie Občianskeho súdneho poriadku (§ 196 ZKR);
- rozhodcovské konanie – Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní, možnosť zásahu civilnými súdmi, rozhodcovia a stále rozhodcovské sudy prejednávajú a rozhodujú veci vyplývajúce z obchodných vzťahov a občianskoprávných vzťahov;⁵³
- civilné súdne konanie s cudzím medzinárodným prvkom – môžu vznikáť a realizovať sa so subjektmi podliehajúcimi jurisdikcii daného štátu *ipso facto* preto, že sú jeho štátnymi príslušníkmi a niet pochyb o pôsobnosti procesných noriem daného štátu alebo sa v civilnom procese prejaví tzv. cudzí

Zásady civilného procesu sa delia :

- Ústavoprocené
 1. Rovnosť účastníkov
 2. Verejnosť konania
 3. Bez zbytočných prietahov
- Procesné zásady
 1. Zásada dispozičná a zásada oficiality
 2. Zásada prejednávacía a zásada vyšetrovacía

⁵¹ Mazák, J. a kol. Základy občianskeho procesného práva. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 24-26.

⁵² Ficová, S. a kol. Občianske súdne konanie. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 27.

⁵³ Mazák, J. a kol. Základy občianskeho procesného práva. Bratislava: IURA EDITION, 2009. s. 24-26.

3. Zásada voľného hodnotenia dôkazov
4. Zásada kontradiktórnosti
5. Zásada priamosti a ústnosti
6. Zásada arbitrárneho poriadku
7. Zásada materiálnej pravdy
8. Zásada hospodárnosti

2.3 Základné práva a slobody

Základným atribútom demokracie a právneho štátu je aj garancia základných ľudských práv a slobôd. Uznanie a ochrana práv a slobôd človeka znamenajú vždy obmedzenie moci štátu voči spoločnosti. V minulosti si podstatná časť spoločnosti uvedomovala nevyhnutnosť stanoviť hranice vládnucej moci vytýčením a zabezpečením vlastnej pozície, práv a požiadaviek.⁵⁴

Ani v stredoveku sa nestretávame s pojmom ľudských práv a feudálna spoločnosť sa pokúšala hlavne obmedziť moc monarchov a zakotviť feudálne práva šľachty. Problematika ľudských práv sa dotýka i Nantský edikt z roku 1598, kde francúzsky kráľ Henrich IV. zaručil týmto právnym aktom rovnoprávnosť a slobodu vyznania protestantom. Vytvorili sa tak podmienky pre tolerantné spolužitie protestantov a katolíkov.⁵⁵

Pojem ľudské a občianske práva vznikli až v súvislosti s bojom buržoázie proti absolutistickému feudálnemu štátu a medzi najvýznamnejšie dokumenty obdobia buržoázných revolúcií patrí Listina práv, americká Deklarácia nezávislosti a francúzska deklarácia práv človeka a občana. V deklarácií je cítiť vplyv americkej revolúcie a liberalistického myslenia, čím sa stala vzorom pri ďalšom vývoji a rozvíjaní reforiem a revolúcií v 19. a začiatku 20. storočia.⁵⁶

⁵⁴ THEBALD, T. – COOPER, C. 2006. Nemluv! Naslouchej! 1. Vydanie. Praha: Ekopress, 2006. s. 179.

⁵⁵ ŠKVARENÍKOVÁ, O. 2004. Rečová komunikácia. 2. Vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. s. 277.

⁵⁶ VAJDA, J. 2004. Úvod do etiky. Etika ako systém. Sociálna etika. Dejiny etiky. Nitra: Enigma, 2004. s. 149.

2.3.1 História ľudských práv a slobôd.

Jedným z ukazovateľov demokracie je garantovanie základných ľudských práv a slobôd, ktoré na základe uznania, rešpektovania a ochrane práv slobôd občana znamenajú vždy obmedzenie moci štátu voči spoločnosti. V histórii k nemu dochádza, keď si podstatná časť spoločnosti uvedomí nevyhnutnosť stanovenia hraníc vládnucej moci zabezpečením a vytýčením práv a požiadaviek. Už starogrécki filozofi rozlišovali zákony, ktoré vyplývali z ľudskej prirodzenosti. Tie ešte nevedli k vývinu ľudských práv a ani v stredoveku sme sa nestretli s týmto pojmom.

Medzi najvýznamnejšie dokumenty patrí americká Deklarácia nezávislosti a Listina práv z roku 1776 a francúzska Deklarácia práv človeka a občana z roku 1789. Deklarácia nezávislosti je dielom americkej revolúcie a v nej je zaručené, že každý človek je seberovný a má rovnaké práva, medzi ktoré patrí aj právo na život, slobodu, budovanie si osobného šťastia. Na zabezpečenie týchto práv ustanovujú vládu, a ak vláda sa stane prekážkou za týmto cieľom ustanovia si novú vládu. Myšlienky Deklarácie sú ďalej rozšírené v Listine práv, ktorá bola schválená vo Virgínii a neskôr v roku 1791 bola v podobe desiatich dodatkov pripojená k americkej Ústave z roku 1787.

OSN:

- V roku 1945 – charta OSN
- V roku 1948 – OSN – Všeobecná deklarácia ľudských práv,
- V roku 1966 – OSN – Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach,
- Rada Európy,
- V roku 1950 – Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.⁵⁷

⁵⁷ BÉREŠOVÁ, G. 2008. Sociálno – právny rozmer ochrany práv človeka a zamestnanca. Vydavateľstvo: Eurounion, 2008. s. 132.

2.3.2 Poňatie ľudských práv

Problematika ľudských práv nadobudla význam po víťazstve buržoáznodemokratických revolúcií, ktoré otvárali cestu k demokracii. Tieto revolúcie zakotvili rovnosť všetkých pred zákonom, a oslobodili človeka v osobnej, právnej a majetkovoprávnej oblasti. Garantovali možnosti a formy účasti ľudí na spoločenskom a politickom živote, čím vznikol inštitút občianstva. Človek už potom vystupoval, ako rovnocenný partner v zmluvnom vzťahu občan a štát, formuloval svoje nároky a požiadavky voči štátu. Formovanie názorov ľudských práv prechádzalo rôzne zložitým vývojom v obdobiach osvietenstva, racionalizmu, liberalizmu a utilitarizmu, ktoré zdôrazňovali individuálnu slobodu a práva, ktoré boli ponímané ako subjektívne nároky občana voči štátu.⁵⁸

Prirodzená právna koncepcia vychádzala z predpokladu, že základné práva sú ľuďom vrodené, že sa s nimi narodia a vyjadrujú ich ľudskú podstatu, čím sú neodňateľné, neodcudziteľné a nepremlčateľné. Existujú aj iné prístupy k riešeniu ľudských práv. Taká je teória morálneho práva, ktorá ľudské práva interpretuje iba ako morálny nárok jednotlivca voči štátu. Existenciálna koncepcia, ktorá bola rozšírená hlavne vo Francúzsku, zaviedla pojem suverenity jednotlivca a vychádzala z absolútnej autonómie človeka v spoločnosti. Zakotvovanie ľudských práv do záväzných dokumentov prebiehalo dvoma odlišnými cestami:

- v angloamerickom kontinentálnom právnom systéme, v ktorom od začiatku stál záujem o aktívne zabezpečenie ochrany ľudských práv pred ich svojvoľným obmedzovaním zo strany monarchu a ochrana ľudských práv bola postavená na výsledkoch súdnych procesov.
- európskom kontinentálnom právnom systéme, ktorý budoval na uzavretých ústavných kodifikáciách, ktoré presne vymedzovali ľudské práva a mali možnosť vynucovať právo voči verejnej moci.⁵⁹

⁵⁸ FRIDRICH, B. 2013. Ústavné garancie ľudských práv. Bratislava: Univerzita Komenského PrF, 2013. s. 168.

⁵⁹ ŠTURMA, P. 2013. Pojem a teorie lidských práv. Praha: Karlova univerzita PrF, 2013. s. 74.

2.3.3 Ľudské práva v SR a EÚ

Na zabezpečenie ochrany demokracie a ľudských práv v Európe vznikla Rada Európy . Štatút Rady Európy bol podpísaný 5. 5. 1949 a nadobudol platnosť 3. 8. 1949.

Jej činnosť je základom systému ochrany ľudských práv. Pod záštitou Rady Európy bol v roku 1950 podpísaný Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol neskôr doplnený dodatkovými protokolmi. Tento dohovor vytvoril štandard ochrany ľudských práv v štátoch, ktoré sú členmi Rady Európy. Všeobecná ochrana ľudských práv v Európe je teda v prvom rade doménou Rady Európy a Európskeho súdu pre ľudské práva. Rada Európy bola založená desiatimi štátmi západnej Európy , a pri svojom vzniku si vytýčila tri hlavné ciele činnosti, ktorými boli:

- ochraňovať a posilňovať pluralitnú demokraciu a ľudské práva,
- zaoberať sa riešením humanitárnych problémov spoločnosti,
- prispievať k vzniku skutočnej európskej historickej identity.

Medzi hlavné orgány Rady Európy patrí:

- Výbor Ministrov, tvoria ho ministri zahraničných vecí členských krajín, ktorý sa schádzajú najmenej dvakrát ročne. Rozhodnutia Výboru Ministrov sú odovzdávané vládam vo forme odporúčaní, dohôd alebo zmlúv,
- Parlamentné zhromaždenie Rady Európy . Je poradným orgánom, skladajúcim sa z predstaviteľov parlamentov členských krajín. Títo sú volení alebo určení svojimi národnými parlamentmi. Počet zástupcov jednotlivých krajín je závislý od počtu ich obyvateľov. Najvýznamnejším dokumentom organizácie je Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý spolu s Európskou sociálnou chartou tvorí Európsku chartu ľudských práv.

Charta základných práv EÚ bola vyhlásená v roku 2000 v Nice a zmenená v roku 2007 v Štrasburgu. V súčasnosti predstavuje nezáväzný politický dokument. Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy sa však Charta základných práv EÚ stane právne záväzným katalógom základných práv Európskej únie s rovnakou právnou silou ako zakladajúce zmluvy.

Európska únia teda bude mať vlastný záväzný katalóg občianskych, politických, hospodárskych a sociálnych práv, ktoré budú záväzné rovnako pre Európsku úniu a jej inštitúcie, ako aj pre členské štáty, pokiaľ ide o uplatňovanie právnych predpisov Európskej únie. Sme pevne presvedčený, že Charta ľudských práv výrazne prispieva k ochrane ľudských práv.

Systém kontroly a ochrany ľudských práv vytvárajú nasledovné inštitúcie:

- Európska komisia pre ľudské práva. Členovia komisie sú volení Výborom ministrov zo zoznamu predloženého delegáciami každého štátu parlamentnými zhromaždeniami. Členovia komisie sú nezávislými, jednajú ako súkromné osoby a nepodliehajú pri svojej funkcii príkazom štátu, ktorého sú občanmi,
- Európsky súd pre ľudské práva, v ktorom každá záležitosť môže byť odovzdaná k definitívnemu rozhodnutiu Európskemu súdu pre ľudské práva v Štrasburgu. Rozhodnutia súdu sú konečné, pre členské štáty záväzné. Súd môže priznať odškodné a úhradu nákladov sťažovateľovi, sťažnosť, ktorá bola uznaná ako oprávnená. Počet sudcov pri Európskom súde zodpovedá počtu členských štátov Rady Európy. Sú volení parlamentným zhromaždením, sú nezávislí na štáte, ktorí ich do funkcie navrhol a jednajú ako súkromné osoby.

Ďalšou významnou organizáciou, ktorá rozvíja aktivity v oblasti ochrany ľudských práv je Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe dnes premenovaná na Organizáciu bezpečnosti a spolupráci v Európe. Výsledky jej konferencie boli rozdelené na tri časti:

- otázky o bezpečnosti v Európe,
- spolupráca v oblasti hospodárstva, vedy a techniky ako i životného prostredia,
- spolupráca v humanitných a v ostatných oblastiach Postavenie človeka v spoločnosti a garancie jeho základných práv a slobôd majú veľký význam pre život jednotlivca. Ústavné vyjadrenie základných práv a slobôd vytvára priestor pre uplatňovanie ďalších princípov právneho štátu, čo je v záujme aj štátu aj jeho občanov.

Inštitút základných ľudských práv a slobôd je v Slovenskej republike zakotvený v druhej hlave Ústavy SR, ktorá sa delí na osem oddielov. Oddiele obsahujú nedotknuteľné, neodňateľné, nepremlčateľné, neodcudziteľné, nezrušiteľné a univerzálne ľudské práva, ktoré patria každému človekovi, bez ohľadu na štátne občianstvo. To znamená,

že každej ľudskej bytosti musí byť garantovaný minimálny medzinárodný štandard ľudských práv. Ľudské a občianske práva členíme na:

- Osobné práva a slobody, medzi ktoré patria právo na život, právo na slobodu, právo na súkromie, právo na rodinu, právo na ochranu dobrého mena a sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania,
- Politické práva a slobody. Sem zaraďujeme volebné právo, právo zúčastňovať sa na referende, právo účasti na správe vecí verejných, sloboda zhromažďovania, sloboda združovania, sloboda prejavu a petičné právo,
- Sociálne, ekonomické a kultúrne práva, právo na prácu, na vzdelanie, na slobodnú voľbu povolania, na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri pracovnej neschopnosti, právo na ochranu zdravia, na ochranu matky a dieťaťa, právo účasti na kultúrnom živote a právo na užívanie plodov vedeckého pokroku,
- Práva solidarity, ktoré sú napríklad právo na mier, právo na ochranu životného prostredia a právo na prírodné zdroje.
- Dôležitým orgánom Rady Európy je Európsky Súd pre ľudské práva (ESLP) – rozhoduje o porušení práv garantovaných Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Súdny orgánom EÚ je Súdny dvor EÚ so sídlom v Luxemburgu. Môžu sa naň obrátiť so žalobou i jednotlivci v prípade porušenia ich práv.⁶⁰

3. ROVNOSTI A DISKRIMINÁCIA

Princíp rovnosti nie je právne zadaný, ale sú snahy o zachytenie ideálu rovnosti v právnej podobe. Predstavuje najvyššiu spoločenskú hodnotu a je často v rozpore so spoločenskými hodnotami. Princíp rovnosti zaraďujeme k implicitným, ktoré predstavujú vysoký stupeň všeobecnosti, je súčasťou spravodlivosti a demonštruje ideu práva. Princíp rovnosti je súčasťou spravodlivosti spolu so slobodou predstavuje demokratickú požiadavku. V Slovenskej republike je rovnosť hlavnou kategóriou demokratického štátu, ktorá je garantovaná Ústavou Slovenskej republiky. Týmto rovnosť zaručuje základné práva a slobody všetkým ľuďom bez rozdielu a zákaz

⁶⁰ KRATOCHVÍL, J. 2010. Sociální práva v evropské úmluvě na ochranu lidských práv a mezinárodním paktu o občiankých a politických právech. Praha: Karlova univerzita PrF, 2010. s. 125.

akejkoľvek diskriminácie založenej na rozdieloch pohlavia, farby, rasy, pleti, jazyka, viery a náboženstva. Rovnosť si vyžaduje konkrétne skupiny subjektov práva, prípadov a situácii, ktoré možno zaradiť do troch úrovní:

- Všeobecná konkretizácia z hľadiska rovnosti,
- Všeobecná konkretizácia z hľadiska rovnosti subjektov práv pred zákonov bez rozdielu na postavenie,
- Špeciálna konkretizácia z hľadiska rovnosti skupín subjektov práv v špeciálnych prípadoch vo vzťahu ku základným právam.⁶¹

3.1 Rovnosť, ako pojem

Rovnosť chápeme rôznymi spôsobmi a základný význam si zvolíme v konkrétnom vymedzení podľa našich kritérií. Rovnosť je najvyššou spoločenskou hodnotou a často sa dostáva do rozporu s inou spoločenskou hodnotou. Princíp rovnosti zaraďujeme k implicitným princípom, ktorý predstavuje vysoký stupeň všeobecnosti a je súčasťou spravodlivosti vo formálnom zmysle, kde demonštruje ideu práva a nepozná žiadne hranice.⁶²

V Slovenskej republike je rovnosť vo vzťahu k základným právam a slobodám ústrednou kategóriou demokratického právneho štátu, ktorá je garantovaná Ústavou Slovenskej republiky. Rovnosť zastupuje postavenie, v ktorom majú ľudia podstatne rovnaké práva a privilégia a používajú rovnakú ochranu v ktorej sú viazaní k rovnakým povinnostiam. Rovnosť si vyžaduje konkretizáciu pre jednotlivé skupiny subjektov práva, právne situácie a prípady, kde môžeme hovoriť o troch úrovniach konkretizácie, ktorými sú:

- Všeobecná konkretizácia z hľadiska rovnosti všetkých subjektov práv pred zákonom bez ohľadu na ich postavenie,
- Všeobecná konkretizácia z hľadiska rovnosti subjektov práv pri obmedzovaní základných práv a slobôd,

⁶¹ BOBEK, M. – BOUČKOVÁ, P. – KUHN, Z. 2007. Rovnosť a diskriminácie. 1. Vydanie. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 116.

⁶² JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2006. Posudzovanie antidiskriminačnej legislatívy v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Bratislava: Edicion Iura, 2006. s. 59.

- Špeciálna konkretizácia, ktorá z hľadiska rovnosti dotknutých skupín subjektov práva v špeciálnych prípadoch a situáciách vo vzťahu ku konkrétnym základným právam a slobodám.⁶³

3.1.1 Členenie rovnosti

Členenie rovnosti spočíva v rozlíšení formálneho a materiálneho zmyslu, pričom materiálny zmysel ide nad rámec pre rovnaký subjekt rovnakej povinnosti podľa vonkajších znakov. Skúma sa reálny dopad pravidla alebo zákonného ustanovenia, pričom porovnáva tieto dve roviny. Vo formálnom zmysle stačí rovnosť de jure, a neskúma sa rovnosť aj de facto. Znamená spravodlivo všetkým rovnako a nerobí rozdiely medzi jednotlivcami. Takéto kritérium sa dodržiava len ak sú jedinci naozaj rovnakí a každé posudzovanie rovnosti sa začína zvolením vhodného komparátora. Cieľom tejto rovnosti sú dve dimenzie, ktoré hovoria rovnakému rovnako a odlišnému odlišne. Formálna rovnosť neskúma pozadie jednotlivcov, ale je to rovnosť statická, ktorá sa obmedzuje na rovné zaobchádzanie s porovnávanými v rovnaký časový okamih. V praxi môžeme túto rovnosť vidieť v oblasti procesného práva. Rovnosť členíme na:

- Rovnosť príležitosti, ktorej presadzuje že skutočná rovnosť nemôže byť dosiahnutá ak jednotliví jedinci majú odlišné štartovacie pozície. Cieľom tejto rovnosti príležitosti je zistiť rozdiely u jednotlivcov a postaviť na rovnakú štartovaciu čiaru, z ktorej vyplýva aktivita zo strany vlády či verejnej moci. V praxi to znamená cieleňú pomoc pre horšie situovaných jedincov v spoločnosti,
- Rovnosť výsledkov, ktorá je v opozícii ku rovnosti formálnej a je založená na abstraktnom vnímaní rovnosti, prísnej neutralite štátu a verejnej moci. Táto rovnosť výsledkov si berie za cieľ konkrétnu situáciu alebo pozadie jedinca a vyžaduje vždy celkové výsledky, ktoré sú zodpovedné k danému zastúpeniu v spoločnosti. Rovnosť príležitostí nemá povinnosť uvádzať morálne zdôvodnenia, ale môže významne ovplyvňovať jednotlivé prípady. Môžeme ju pozorovať v oblastiach ekonomických a sociálnych právach, u ktorých je

⁶³ PALÚŠ, L. – SOMOROVÁ, E. 2008. Štátne právo Slovenskej republiky. 2. Vydanie. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2008. s. 140.

základným pilierom rovnosti ustanovenie ústavného zákona. Realita zachytáva určité predpoklady a súčasne tlačí aj na zvolenie asymetrických prístupov k diskriminácii, ktorých výsledkom je začlenenie skupín v dôsledku ich špecifických charakteristík do priestoru rovnosti vo výsledkoch a rovnosti v príležitostiach,

- Rovnosť v dôstojnosti, ktorá zvyrazňuje humánnosť ústavy SR a ustanovení, ktoré sa týkajú základných práv a slobôd. Ústava priznáva ľudskú dôstojnosť každému rovnako a rešpektuje jeho ľudskú dôstojnosť. Rovnosť v dôstojnosti upravuje ústava SR a pokladáme ju za generálnu klauzulu. Ľudská dôstojnosť je neredukovateľná a nekvantifikovateľná kvalita všetkých podôb ľudského života a je reflexiou ľudského života vo všetkých nedokonalých, ale navzájom nezameniteľných podobách, ktorá je daná fyzickou existenciou.⁶⁴

3.1.2 Rovnosť v právach a povinnostiach

Rovnosť v právach, ktorá obsahuje všeobecné ustanovenia o rovnosti a špeciálne ustanovenia. Týka sa to najmä rovnosti vlastníkov, voličov a pôsobení odborových organizácii, u ktorých platia všeobecné ustanovenia o rovnosti podporne. Je dôležité rozlišovať všeobecné ustanovenia o rovnosti základných práv a slobôd od ustanovení, ktoré zabezpečujú rovnosť základných práv a slobôd v určitých konkrétnych situáciách a oblastiach. Pri úmyselnom zvýhodňovaní určitej skupiny musí ísť o zvýhodnenie, ktoré ospravedlňuje všetky argumenty, týkajúce sa tohto zvýhodnenia:

- Náprava predchádzajúcich krívd,
- Prerozdelenie niektorých statkov,
- Väčšia reprezentácia menšinových skupín,
- Väčšia sociálna súdržnosť a zníženie sociálneho napätia.

Osobitné vyrovnávacie opatrenia je potrebné chápať, ako zvýhodnenie skupiny či osôb so zreteľom na ich predošlé zvýhodnenie, ktoré im bránilo v rovnom prístupe k príležitostiam v praxi. Pozitívne opatrenia sú zamerané na vyrovnanie príležitosti pre všetkých ľudí zvýhodňujú diskriminované skupiny. Ich cieľom je zabezpečiť všetkým

⁶⁴ ŠALING, S. – MANIKOVÁ, M. 1997. Veľký slovník cudzích slov. 1. Vydanie. Šariš: Samcovo kníhkupectví, 1997. s. 278.

spravodlivý priebeh.⁶⁵

3.2 Diskriminácia ako spoločenský problém

Diskriminácia je každé neopodstatnené nerovnaké zaobchádzanie s ľuďmi zo strany štátu alebo iných ľudí, ktorí majú istú moc a právomoc alebo sa pohybujú v prostrediach, kde sú ľudia jeden od druhého závislí. Štát a jeho orgány by mali dohliadnuť na to, aby určitá skupina ľudí nebola v spoločnosti znevýhodnená z dôvodu rasového, etnického, národnostného pôvodu či z iných dôvodov. Pri diskriminácii možno pozorovať rozlišujúcu zložku, princíp či kritérium a zákaz diskriminovať značí rozlišovať a nespravodlivo hodnotiť. Diskriminácia všeobecne znamená uplatnenie všeobecných podmienok a obmedzenie práv v určitej skupine osôb pre ekonomické alebo spoločenské kritéria. Pri diskriminácii možno vidieť vytvorenie znevýhodnených subjektov vytvorením nerovných podmienok. Je dôležité spomenúť, že nie každé rozlíšenie je diskrimináciou. Rozoznávame dve formy diskriminácie, ktorými sú:

- Diskriminácia priama, v ktorej ide o reguláciu určitých osôb alebo skupín, s ktorými je zaobchádzané nevhodným spôsobom, ako s inými osobami, hlavne na základe neospravedliteľnými dôvodmi, ktorými sú:
 - Nepripustnosť iného kritéria, ako je rasa, pohlavie, národnosť a pod.,
 - Svojvoľne bez udania dôvodu alebo odôvodnenia,

- Diskriminácia nepriama, ktorá zvyrazňuje fakt, že rovné zaobchádzanie nestačí k dosiahnutiu rovnosti, pretože aj rovné zaobchádzanie môže viesť k nerovnakým výsledkom a to aj bez ohľadu na ich odlišné charakteristiky.⁶⁶

⁶⁵ FREDMAN, S. 2001. Antidiskriminační právo. 1. Vydanie. Praha: Multikultúrní centrum, 2007. s. 101.

⁶⁶ PALÚŠ, I. – SOMOROVÁ, E. 2008. Štátne právo Slovenskej republiky. 2. Vydanie. Košice, 2008. s. 22.

3.2.1 Diskriminačné dôvody

Slovensko v roku 2004 prijalo Antidiskriminačný zákon č. 365/2004 Z. z., ktorý vychádza z antidiskriminačných smerníc EÚ (Smernice Rady Európy č. 200/78/ES a 200/43/ES).

Rozoznávame diskriminačné kritéria, ako kritérium rasy, pohlavia, náboženstva, veku a etnického pôvodu. Pri rasovej diskriminácii sa na základe príslušnosti k určitej rase, kde túto problematiku upravuje medzinárodný dohovor o odstránení rasovej diskriminácie. Diskriminácia pohlavia tvorí predsudkový pohľad na ženu, založený na roly muža a ženy v spoločnosti. Subjekty týchto vzťahov nezisťujú vlastnosti jedincov a pri posudzovaní kvalít sa riadia názormi na skupinu. Stretávame sa s rozlišovaním na základe fyziologických rozdielov medzi mužmi a ženami, ktoré sú prepojené s reprodukčnými schopnosťami žien, a s rozdielnymi fyziologickými predpokladmi, ktoré sú vlastné danému pohlaviu. Diskriminácia na základe etnického a rasového dôvodu predstavuje jednu z najväznejších foriem diskriminácie, práve z rozlišovania založeného na rasovom alebo etnickom pôvode, ktoré sú založené na predsudku. Špecifické zaobchádzanie s menšinami je charakterizované, ako pozitívna diskriminácia, ktorá poskytuje práva, ktoré prislúchajú jedine členom danej menšiny. Náboženské dôvody sú vyjadrením slobody a neskôr diskriminačným dôvodom, pričom náboženské vyznanie nie je nemenná osobná charakteristika. Náboženské vyznanie je slobodné a sú povolené rôzne aktivity na verejnosti, kde možno zakročiť v určitých prejavoch hlavne pri kolídaní s verejným poriadkom a inými hodnotami. Vtedy nemožno hovoriť o diskriminácii. Diskriminácia z dôvodu veku predstavuje zvláštny typ charakteristiky, ktorá nie je ovplyvnená vôľou. Táto diskriminácia je spojená s predsudkami s osobami, ktoré sú v staršom veku a v období fyzického a psychického chátrania a neproduktivity, ktoré sú dané skutočnosťou. Pri dôvode sexuálnej orientácie je spoločnosťou chápaná, ako zvrátenosť. Takéto vnímanie je od charakteristiky osoby oddelené od jej konania a na základe toho nie je možné diskriminovať. Zákaz diskriminácie na základe sexuálnej orientácie je postavený na základe rešpektovania jednotlivca. Dôsledkom diskriminácie na základe sexuálnej orientácie je diskriminačné konanie, ktoré vylučuje danú menšinu na okraj záujmov a práv.⁶⁷

⁶⁷Antidiskriminačný zákon č. 365/2004 Z. z.

3.2.2 Pojem diskriminácie v oblasti medzinárodného práva

Diskriminácia znamená obmedzovanie základných a osobných práv. Existuje zákaz diskriminácie v oblasti medzinárodného práva a medzinárodnej ochrane ľudských práv. Diskrimináciu možno chápať, ako:

- Vyčlenenie skupiny v porovnaní s porovnateľnou skupinou,
- Diskriminácia, ktorá je prítiaž jednotlivcovi, alebo skupine,
- Diskriminácia, ktorú nie je možné s ohľadom na právom stanovenú metodológiu ospravedlniť.

Diskriminácia môže mať rôzne podoby, ktoré sa prejavujú v porušení zákona, ktorého následkom je upieranie práv v oblasti vzdelávania, bývania, pracovného uplatnenia, poskytovania služieb, zdravotnej starostlivosti a sociálnej ochrany. Diskriminácia pramení aj z dodržiavania zákona, ktorý porušuje princíp rovnosti. Za takú diskrimináciu považujeme neexistenciu ustanovení, ktorými právny poriadok garantuje ľuďom s homosexuálnou orientáciou rovnaké možnosti, ochranu a práva v oblasti partnerského života, aký garantuje homosexuálnym párom. Diskriminácia v tejto spoločnosti je hlboko zakorenená a často preniká do mnohých sfér života spoločnosti, kde má svoje pevné štrukturálne zázemie. Obete diskriminácie patria k najzraniteľnejším skupinám obyvateľstva a iniciovanie súdneho či iného konania predstavuje neriešiteľný problém. Z tohto dôvodu sa v súčasnosti o tento problém zaujíma antidiskriminačná politika.⁶⁸

3.2.3 Problém porovnateľnosti

Problém porovnateľnosti predstavuje problém takmer u každého sudcu a všetky definície rovnosti sú logický zdôvodnené až kým s porovnateľnosťou nestretávame v praxi. V nej sa skúšajú poznatky súčasnej generácie o rovnosti a jej správnej aplikácii čím môžeme dôjsť k záveru čo je rovné a čo je porovnateľné. Poznáme dva úsudky, ktorými sú:

- Vytvorenie úsudku zákonodarcom, ktorý rozhoduje kedy a aká hodnota bude

⁶⁸ JÁNOŠÍKOVÁ, M. 2006. Posudzovanie antidiskriminačnej legislatívy v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. Bratislava: Edition Iura, 2006. s. 36.

chránená,

- Vytvorenie druhého úsudku sa dostávame pri aplikácii daného pravidla, ako takého. S ohľadom na skúmanie je vhodné zdôrazniť dve okolnosti:
 1. Pri posudzovaní porovnateľnosti je kľúčovým účelom, pre ktorý porovnávame a berieme do úvahy, tú ktorá je pre nás dôležitá,
 2. Porovnateľné prvky v rámci jedného celku, ktoré nie sú od okolitého celku úplne uzavreté. Jeden prvok môže patriť do viacerých porovnateľných množín, ktoré sa porovnávajú podľa účelu.⁶⁹

3.2.4 Antidiskriminačný zákon v SR

Antidiskriminačný zákon Z. č. 365/2004 Z. z., v Slovenskej republike upravuje uplatnenie zásad rovnakého zaobchádzania právnej ochrany ak dôjde k jej porušeniu. Zákon upravuje dodržiavanie zásad rovnakého zaobchádzania a v zákaze diskriminácie z dôvodu:

- Pohlavia,
- Náboženského vyznania a viery,
- Rasy,
- Príslušnosti k národnosti,
- Príslušnosti k etnickej skupine,
- Zdravotného postihnutia,
- Veku,
- Sexuálnej orientácie,
- Manželského a rodinného stavu,
- Farby pleti, jazyka,
- Národného a sociálneho pôvodu a iné.

Diskriminácia je v demokratickej spoločnosti neprípustná a v súčasnosti je zakazovaná zákonmi a medzinárodnými zmluvami. Antidiskriminačný zákon novelizoval viacero zákonov, ktoré rozširujú počet zakázaných diskriminačných dôvodov. Vyskytuje sa aj pozitívna diskriminácia, ktorá je opisovaná ako zvýhodnenie

⁶⁹ BOBEK, M. – BOUČKOVÁ, P. – KUHN, Z. 2007. Rovnosť a diskriminácie. 1.vydanie. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 29.

diskriminovaných alebo znevýhodnených. Pozitívna diskriminácia prináša viac škody, ako úžitku nakoľko oslabuje vôľu menšín ku skutočnej zmene svojho postavenia.⁷⁰

⁷⁰ §2 ods. 7 zákona 365/2004 Z. z.

PRAKTICKÁ ČASŤ

4 Výskum zameraný na pochybenia v rozhodnutiach súdov týkajúcich sa diskriminácie, ktoré boli napravené rozhodnutiami európskeho súdneho dvora pre ľudské práva.

Zakladajúce zmluvy EÚ neobsahujú o zodpovednosti štátu za škodu spôsobenú jednotlivcom porušením práva EÚ žiadne výslovné ustanovenie. Výslovne je upravená iba zmluvná a mimozmluvná zodpovednosť EÚ v článku 340 Zmluvy o fungovaní EÚ. Zmluvy o založení európskeho spoločenstva a niektoré jej procesné aspekty. Dôvody, prečo zodpovednosť členských štátov nebola zahrnutá do zakladajúcich zmlúv, môžeme hľadať v vplyve klasického medzinárodného práva na znenie zmlúv. V ňom nastupovala zodpovednosť hlavne vo vzťahu k ostatným subjektom medzinárodného práva, teda hlavne voči ostatným štátom. Otázka domáhania sa náhrady škody jednotlivcom za porušenie medzinárodného práva proti štátu potom spadala so pôsobnosti vnútroštátneho práva. Nezavedenie žiadnych zvláštnych prostriedkov pre ochranu subjektívnych práv naznačuje, že ponímanie európskej integrácie v duchu klasického medzinárodného práva prevládalo. Zodpovednosť členských štátov za škodu spôsobenú porušením práva EÚ sa do práva EÚ nakoniec dostala vďaka činnosti ESD a dnes je považovaná za takmer ústavný prvok práva EÚ. Posilňuje tým jeho účinnosť a odlišuje ho od medzinárodného práva verejného. Na vznik zodpovednosti členských štátov za škodu spôsobenú jednotlivcovi malo nepochybne vplyv konanie pre porušenie Zmlúv, ktoré môže viesť až k uloženiu sankcií porušujúcemu členskému štátu. Tento mechanizmus zakotvený výslovne v zakladajúcich zmluvách EÚ má motivovať štáty k dodržiavaniu záväzkov a tým zvýšiť efektivitu práva, ale takisto aj chrániť pred negatívnymi vplyvmi porušovania práva členskými štátmi inštitúcie EÚ a iné členské štáty, ale nepochybne i jednotlivcov. Jednotlivec v tejto súvislosti môže podať podnet Komisii za zahájenie takéhoto konania, je však na uvážení Komisie, či konanie skutočne zahájí. Jednotlivec v konaní nedisponuje ani žiadnymi procesnými oprávneniami.

Napriek tomu konanie pre porušenie Zmlúv splnilo dôležitú úlohu pri vzniku zodpovednosti za porušenie práva EÚ, keď ESD pri objasňovaní právnych účinkov rozsudku konštatujúceho porušenie Zmluvy vôbec po prvýkrát naznačil, že by porušenie

Zmluvy mohlo viesť k zodpovednosti členského štátu za škodu, ktorá by v súvislosti s ním vznikla.

4.1 Cieľ a hypotézy výskumu

Cieľom realizovaného výskumu bude priblížiť prípady európskeho súdneho dvora, ktorý sa zaoberal otázkou zavinenia, hmotného rozsahu náhrad škôd, obdobie, na ktoré sa odškodnenie vzťahuje, prínos *Brasserie du Pêcheur* a *Factortame*, *Köbler*, zodpovednosť členských štátov založených porušením práv Európskej únie súdnou mocou a podmienkami so závažnými porušeniami práv. V diplomovej práci budem rozoberať problematiku ľudských práv na úrovni ES/EÚ v komplexnej podobe, a na základe týchto aspektov budeme hľadať najvhodnejšie riešenia.

Na základe stanoveného cieľa sme stanovili tri hypotézy výskumu:

H₁ – Predpokladáme, že ľudské práva budú Európskym súdnym dvorom prijaté a akceptované.

H₂ – Predpokladáme, že Charta ľudských práv výrazne prispieva k ochrane ľudských práv.

H₃ – Predpokladáme, že základné slobody budú Európskym súdnym dvorom akceptované.

4.2 Metódy výskumu

Hlavnou metódou výskumu je analytický rozbor dokumentov, stanovisko číslo 2/94 Európskeho súdneho dvora, ktorý hovorí o „Pristúpenie Spoločenstva k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd“, tiež odbornú konzultáciu na problematiku a štúdium odborných článkov k danej problematike. V prieskume budeme poukazovať na skutkový dej a priebeh konania, závery súdov ich možné riešenia. Tiež rozoberieme vzťah Štrasburského a Luxemburského súdneho dvora, zastúpenie Európskej smernice Dohovoru a pristúpenie k Dohovoru a právne záväznej Charty súčasne.

4.3 Analýza skúmaných dokumentov

V prípade stanoviska súdneho dvora 2/94 z 28.marca 1996 v rámci vyššie uvedeného postupu ESD sa posudzovali základné otázky:

- či je pristúpenie k Dohovoru zlučiteľné so ZES, hlavne s článkami 220 a 292 ZES.
- prijateľnosť a prípustnosť žiadosti,
- právomoci ES pristúpiť k Dohovoru a právny základ pre takéto pristúpenie, hlavne či článok 308 ZES môže postačiť ako právny základ,⁷¹

Z otázok vyplýva, že ESD mal za úlohu skúmať možnosť prístupu k Dohovoru z pohľadu komunitárneho práva, nie medzinárodného práva. ESD nemal za úlohu skúmať spôsobilosť Európskej smernice z pohľadu pristúpenia ani sa nemal vyjadriť k vhodnosti a efektívite tohto právneho kroku.⁷²

Počas priebehu ústneho pojednania Rada priznala, že ešte neexistuje text predpokladanej dohody a vymedzila svoje stanovisko v rámci rozsahu pre pristúpenie, účasti Európskej smernice na kontrolných orgánoch Dohovoru a zmenách, ktoré majú byť uskutočnené v Dohovore a v jeho protokoloch. Rada stanovila, že každé z troch Spoločenstiev sa pripojí k Dohovoru v rámci svojich právomocí a v rozsahu svojho práva. Subjektom pre pristúpenie budú Spoločenstvá, dokiaľ Európska únia nebude mať právnú subjektivitu, spôsobilosť k uzatváraniu medzinárodných zmlúv.⁷³

Rada zdôraznila aj nutnosť zmeny Dohovoru a Protokolu k nemu hlavne to, že pozmeňujúci protokol musí byť prerokovaný pre uľahčenie pristúpenia Európskej smernice zahrňujúci zásah do kontrolného mechanizmu Dohovoru. V prípade pristúpenia budú Európske smernice viazané iba v rámci svojich právomocí. Nebude existovať procedúra, ktorá umožní Európskej smernici a členským štátom určovať rozdelenie kompetencií pred orgánmi zriadenými podľa Dohovoru. Spoločenstvo podľa dohovoru nenavrhuje vstupovať do Rady Európy.⁷⁴

Parlament a väčšina členských štátov a komisie poskytli aj, ústne a písomné poznatky a komentáre. Všetci nezdieľali ten istý názor. Inštitúcie Európskej smernice a vlády Rakúska, Belgicka, Dánska, Fínska, Nemecka, Grécka, Talianska a Švédska po-

⁷¹ STANOVISKO SÚDNEHO DVORA 2/94 z 28. marca 1996

⁷² BETTEN, L and GRIEF, N, EU Law and Human Rights, 1998, s. 111 – 112.

⁷³ STANOVISKO SÚDNEHO DVORA 2/94 z 28. marca 1996

⁷⁴ STANOVISKO SÚDNEHO DVORA 2/94 z 28. marca 1996.

važovali článok 308 ZES za postačujúci právny základ pre dohodu pristúpenia, keďže neexistuje zvláštne ustanovenie tohto druhu. Taktó vymedzené dodatočné právomoci podľa ich názoru umožňujú prístup k Dohovoru a podriadenie ES právnemu systému Dohovoru nebude v rozpore s článkami 220 a 293 ZES. Naproti tomu, vlády Španielska, Francúzska, Portugalska, Írska a Veľkej Británie namietali proti akejkoľvek aplikácii článku 308 ZES a popierali, že by pristúpenie bolo zlučiteľné zo ZES. Tieto štáty trvali na tom, že ani ZES, ani ZEÚ neobsahujú špecifické oprávnenia pre Európsku smernicu v oblasti ľudských práv, ktoré by mohli byť použité ako základ pre zamýšľané pristúpenie. Podľa článku 6/2 ZEÚ, ktorý poskytuje podľa názoru týchto krajín iba ústavný status pre už existujúcu judikatúru v oblasti ľudských práv a navyše predvída takúto ochranu iba prostredníctvom všeobecných zásad právnych v rámci komunitárneho práva. Tieto vlády popierajú, že by právny deficit v ochrane ľudských práv vyžadoval zamýšľané pristúpenie. Európsky súdny dvor podľa ich názoru už v podstate inkorporoval Dohovor do komunitárneho právneho poriadku a tiež ju integroval do súhrnu právnych noriem práva Európskej smernice.⁷⁵

Stanovisko Európskeho súdneho dvora bol vyvrcholením snáh, ktoré začali v roku 1979, kedy pristúpenie k Dohovoru bolo formálne zmienené Komisiou vo forme memoranda. Európsky súdny dvor rámcovo prejavil ochotu pomôcť vyriešiť technické a právne problémy sprevádzajúce tento krok a 30.11.1993 v prvom zasadnutí Rady v oblasti tretieho piliera sa Rada rozhodla konzultovať Európsky súdny dvor ohľadom právnych otázok súvisiacich s prístupom. Dňa 26.4.1994 sa Rada Európskej smernice obrátila na Európsky súdny dvor so žiadosťou o vypracovanie posudku na základe článku 300/6 ZES, podľa ktorého si Rada, Parlament a Komisia môžu vyžiadať od Európskeho súdneho dvora posudok o zlučiteľnosti zamýšľanej dohody s ustanoveniami ZES. V prípade negatívneho posudku, môže dohoda vstúpiť v platnosť iba v súlade s článkom 48 ZEÚ. Všeobecným zámerom tejto normy je predísť a vyhnúť sa možným komplikáciám prameniacim z otázok zlučiteľnosti zriaďovacích zmlúv a práv Európskej smernice.⁷⁶

⁷⁵ BETTEN, L and GRIEF, N, EU Law and Human Rights, 1998, s. 112.

⁷⁶ STANOVISKO SÚDNEHO DVORA 2/94 z 28. marca 1996.

4.4 Zhodnotenie výsledkov výskumu, vyhodnotenie a overenie hypotéz, návrhy na zlepšenie rozhodovania súdov vo veciach diskriminácie

Ustanovenia dohovoru Európsky súd pre ľudské práva kvalifikoval, ako „ústavný inštrument európskeho verejného poriadku,“ ktorý ustupuje pred vnútroštátnou normou, keď tá poskytuje viac ochrany. Cieľom dohovoru, ako medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách nie je totiž vytlačiť ústavné, zákonodarné alebo jurisdikčné záruky základných práv a jeho logika je komplementárna a paliatívna. Európske normy tu v porovnaní s národnými normami predstavujú dodatočný a posledný korektív. V opačnom prípade kompenzujú jej nepresnosti, medzery a nedostatky. Ratifikovaním dohovoru štáty vyjadrili svoj súhlas s určitým súborom hodnôt a spoločenským modelom a deklarovali, sa ako členovia skupiny spojení základných práv. Národný verejný poriadok, ktorý vyjadruje špecifické potreby každého štátu, nemôže spochybňovať túto príslušnosť, ale naopak, musí sa včleniť do rámca európskeho verejného poriadku ľudských práv, ktorého imanentnou súčasťou sú také demokratické hodnoty, ako pluralizmus, tolerancia a otvorenosť ducha. V tomto zmysle sa štáty nemôžu rozhodovať len vzhľadom na svoj národný kontext, na svoju vlastnú kultúru, ale musia tiež sledovať zmeny, ku ktorým došlo a dochádza v rámci celku, do ktorého patria. Zvlášť to platí pre jeho nových členov, štáty, ktoré nemajú demokratickú tradíciu a ich právna tradícia je vzdialená od tej, ktorá najmä po druhej svetovej vojne formovala súčasný európsky verejný poriadok ľudských práv. Je skutočnosťou, že reálne zabezpečenie vnútroštátnej ochrany ľudských práv na úrovni zodpovedajúcej európskym normám, ktoré sú doplnené a spresnené v množstve súdnych precedensov a trvajú podstatne dlhšie, než je možné dosiahnuť zakotvenie ľudských práv v ústave a deklarovat' ich dodržiavanie.⁷⁷

Stúpajúci počet sťažností boli hlavným dôvodom reformy, uskutočnenej Protokolom č. 11. Reforma sa zamerala najmä na zjednodušenie procedúry a tým na dosiahnutie skrátenia konania od podania sťažnosti Európskemu súdu pre ľudské práva až po jeho konečné rozhodnutie. Ratifikovanie tohto protokolu všetkými členskými štátmi v podobe výrazného posilnenia súdnej kontroly dodržiavania noriem Dohovoru a tým zároveň posilnenia postavenia jednotlivca bolo nepochybne možné len v dôsledku

⁷⁷ STANOVISKO SÚDNEHO DVORA 2/94 z 28. marca 1996.

zmeny v chápaní suverenity štátov v európskom priestore. Zámerom nového súdu je dosiahnuť v európskych štátoch taký stav, aby platné právo na vnútroštátnej úrovni bolo v súlade s Dohovorom. To znamená, že jednotlivcovi majú v systéme vnútroštátneho práva dostupné všetky opravné prostriedky na uplatnenie nárokov vyplývajúcich z porušenia ľudských práv a aj kvalita rozhodovania o týchto nárokoch sleduje úroveň danej judikatúrou súdu.⁷⁸

System Dohovoru je postavený na dvoch vzájomne skĺbených zásadách, ktorými sú efektivita a rovnováha. V Slovenskej republike sa priama použiteľnosť Dohovoru ustanovuje v čl. 154c ods. 1 ústavy tak, že Dohovor je súčasťou jej právneho poriadku a má prednosť pred zákonom, ak zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd.

Európsky súdny dvor zároveň poukázal na to, že otázka prístúpenia k dohovoru prináša dva hlavné problémy, ktorými sú:

- kompetenciu ES uzavrieť takú dohodu a zlučiteľnosť ZES s ustanoveniami dohody hlavne s tými, na ktoré sa vzťahuje jurisdikcia európskeho súdneho dvora.

Čo sa týka otázky kompetencie, európsky súdny dvor poukázal, že je v záujme orgánov európskej smernice a dotknutých štátov, aby bola táto otázka vyjasnená už od počiatku jednania hlavne pred tým, než budú stanovené hlavné body dohody. Prípustnosť žiadosti o posudok nemôže byť vylúčená na základe toho, že Rada ešte neprijala rozhodnutie otvoriť jednanie a že tu nie je žiadna zamýšľaná Dohoda vo zmysle článku 300/6 ZES. Pristúpenie k Dohovoru bolo predmetom mnohých štúdií a návrhov Komisie a tiež bolo prerokované v agende Rady. Za týchto okolností je otázka ohľadom kompetencie Spoločenstva zahájiť proces prístupu postačujúca a je v záujme európskej smernice, členských štátov a ostatných štátov, aby táto otázka bola vyriešená ešte pred zahájením jednania. Z toho vyplýva, že žiadosť o posudok je prípustná do tej miery, pokiaľ zahŕňa otázku kompetencie Spoločenstva uzavrieť dohodu zamýšľaného druhu. To isté neplatí o otázke zlučiteľnosti so Zmluvou ES. Aby mohla byť zodpovedaná otázka, či prístup k Dohovoru bude zlučiteľný musí mať európsky súdny dvor dostatočné informácie o jednaniach, ktoré európska smernica zamýšľa na pristúpenie ku kontrolnému mechanizmu Dohovoru. Súdny dvor však podľa jeho názoru nedostal podrobnejšie informácie

⁷⁸ www.electronicjournalofcomparativelaw.org

o riešeniach, ako bude prakticky vyzerat' efekt toho, že sa európska smernica podrobia jurisdikcii medzinárodného súdu.⁷⁹

Pri posudzovaní otázky, či má európska smernica právomoc pristúpiť k Dohovoru vychádzal európsky súdny dvor z ustanovenia článku päť ZES, ktorý stanoví, že Spoločenstvo jedná v medziach právomocí zverených mu ZES a cieľov v nich stanovených. To znamená, že európska smernica má len tie právomoci, ktoré boli naň prenesené a tento princíp delegovaných právomocí musí byť rešpektovaný ako vo vnútornej činnosti, tak aj na poli medzinárodných vzťahov. Podľa názoru európskeho súdneho dvora, žiadne ustanovenie Zmluvy nezveruje Spoločenstvu všeobecnú právomoc prijímať pravidla o ľudských právach alebo uzatvárať medzinárodné zmluvy na tomto poli. Pri absencii týchto vyjadrených a implicitných právomocí pre dosiahnutie tohto účelu je nutné skúmať, či článok 308 Zmluvy môže poskytnúť právny základ pre pristúpenie. Toto ustanovenie, tvorené nedelenou súčasťou inštitucionálneho systému založeného na princípe delegovaných právomocí nemôže slúžiť ako základ pre rozšírenie právomocí Spoločenstva nad rámec vytvorený ustanoveniami Zmluvy celkovo a zvlášť tými ustanoveniami, ktoré definujú úlohy a činnosti Spoločenstva. V každom prípade článok 308 ZES nemôže byť použitý ako základ pre prijatie ustanovenia, ktorých účinkom môže vo svojej podstate zmeniť Zmluvu bez dodržania procedúry, ktorá je pre tento účel stanovená. Podľa názoru európskeho súdneho dvora je teda článok tristoosem ZES určený pre vyplnenie medzier v tých prípadoch, kedy žiadne ustanovenie nezveruje inštitúciám Spoločenstva explicitné alebo implicitné právomoci jednat', a takéto úlohy sú nutné k tomu, aby Spoločenstvo mohlo plniť svoje úlohy zo zreteľom k dosiahnutiu niektorého z cieľov, ktoré sú uložené Zmluvou.

Európsky súdny dvor konštatoval, že ľudské práva tvoria nedielnú súčasť všeobecných zásad právnych, ktorých dodržiavanie európskeho súdneho dvora zaist'uje a uviedol aj zdroje svojej inšpirácie. Ďalej európsky súdny dvor poukázal na to, že dôležitosť ľudských práv bola zdôraznená v rôznych deklaráciách členských štátov a orgánov Spoločenstva, tiež v aktoch primárneho práva. Európsky súdny dvor uviedol, že aj rešpekt k ľudským právam je podmienkou pre legalitu aktov Spoločenstva. Pristúpenie k Dohovoru však znamenalo podstatnú zmenu v terajšom komunitárnom systéme ochrany ľudských práv a predpokladalo by vstup Spoločenstva do odlišného

⁷⁹ electronjournalofcomparativelaw.org

medzinárodného inštitucionálneho systému tak isto ako začlenenie všetkých ustanovení Dohovoru do právneho poriadku Spoločenstva. Takáto modifikácia systému na ochranu ľudských práv v Spoločenstve s tak isto zásadnými inštitucionálnymi dôsledkami pre Spoločenstvo a členské štáty by mala ústavný charakter, a preto by ako taká presahovala rozsah článku 308 ZES. Preto takáto zmena môže byť uskutočnená iba cestou pozmeňovania zmluvy a je nutné konštatovať, že Spoločenstvo pri terajšom stave práva nemá kompetencie k prístupu k Dohovoru.⁸⁰

Negatívne stanovisko európskeho súdneho dvora ohľadne prístúpenia k Dohovoru nespochybnilo význam ľudských práv, práve naopak. Európsky súdny dvor na niekoľkých miestach podčiarkol ich význam a dokonca prehlásil, že rešpekt k ľudským právam je podmienkou pre legalitu aktov Spoločenstva, čo je v podstate jednoznačné konštatovanie skutočného stavu, ktorý bol už dávno implicitne obsiahnutý v judikatúre európskeho súdneho dvora. Posudok však prístúpenie k Dohovoru podmienil dvoma zásadnými požiadavkami, ktorými bola:

- zmena zriaďovacích zmlúv európskej smernice,
- participácia Spoločenstva na kontrolných mechanizmoch Dohovoru.

Európsky súdny dvor sa vo svojom posudku vyhol niekoľkým problémom, ktoré by z prístúpenia vyplynuli. Niekedy je nejasné, či by prístup k Dohovoru nabúral autonómiu komunitárneho právneho poriadku. Oponenti takéhoto prístupu boli toho názoru, že je nemysliteľné, aby bol európsky súdny dvor podriadený jurisdikcii Štrasburského súdu. Podľa Bettena to však nepredstavovalo problém, keďže v názore podľa 1/91 európskeho súdneho dvora akceptoval podriadenie komunitárneho poriadku súdu, ktorý bol zriadený medzinárodnou dohodou pre interpretáciu a aplikáciu konkrétnej dohody. Okrem toho, Dohovor už je súčasťou práva európskej smernice a európskeho súdneho dvora sa na rozsudky Štrasburského súdu odvoláva za účelom správnej interpretácie jednotlivých práv a slobôd. Za týchto okolností by prístúpenie formalizovalo status Dohovoru, ktorý ale už v judikatúre európskeho súdneho dvora existuje. Nakoľko, ako poukázala Rada, Komisia, Parlament a väčšina členských štátov, všetky členské štáty sú už viazané Dohovorom a sú subjektmi jurisdikcie Štrasburského súdu. Nemôžu sa zbaviť záväzkov z Dohovoru tým, že kompetencie v tejto oblasti presunú na európsku smernicu.⁸¹

⁸⁰electronjournalofcomparativelaw.org

⁸¹ BETTEN, L and GRIEF, N, EU Law and Human Rights, 1998, s. 112.

Tento posudok v podstate právne zablokoval akúkoľvek právne záväznú aktivitu na poli ľudských práv za terajšieho stavu zakladajúcich zmlúv. Preto je paradoxné, že práve článok tristoosem ZES bol vybraný ako právny podklad pre fungovanie Agencie základných práv európskej únie a je otázne, o aký právny základ je opretá Charta základných práv európskej únie. Možno dedukovať, že európsky súdny dvor takto vo svojom posudku rozhodol, pretože nevidel na strane členských štátov jednotu ale zdá sa, že politické dôvody prekonávajú právne i ďalšie prekážky a o tom svedčí príklad eura.⁸²

Ako som už spomenul, že pristúpenie k Dohovoru nie je jednoduchým a bezproblémovým krokom a na strane Dohovoru sú nutné žiaduce úpravy, ktoré budú predvídať pristúpenie ako európska smernica, tak aj v budúcnosti európskej únie po získaní právnej subjektivity. Zároveň musí byť prednostne vyriešená otázka spojená s pojmami, ktoré sa vzťahujú výhradne ku štátom. Jedná sa o pomerne rozsiahle zásahy do textu Dohovoru, vo svojej podstate sa však jedná o zmeny technického a formálneho charakteru. Protokol o pristúpení môže stanoviť, že termíny Dohovoru vzťahujúce sa na štáty sa používajú na európsku smernicu a európsku úniu, alebo môže obsahovať výslovný odkaz na európskej smernice a európskej únie formou rozšírenia svojich ustanovení alebo môže operovať s neutrálnym pojmom strana. Tieto zmeny sú nutné aj na komunitárnej úrovni, hlavne v článku 220 ZES. Vzniknutá medzera v otázke interpretácie a aplikácie Dohovoru v záležitostiach s komunitárnym prvkom musí byť uspokojivým a jednoznačným spôsobom vyriešená priamo v akte primárneho práva.⁸³

Obavy panujú hlavne v otázke straty autonómneho a suverénneho postavenia *acquis communautaire*, ktoré vždy dôsledne trvalo na svojej autonómii vo vzťahu k právu medzinárodnému s ohľadom na vlastné špecifiká. S tým pochopiteľne súvisí aj otázka nezávislého postavenia európskeho súdneho dvora nenapadnuteľného zvonka. Je však treba mať na pamäti, že všetky členské štáty európskej únie sú signatármi Dohovoru a vo svojej podstate sa už riadia ustanoveniami tohto inštrumentu ochrany ľudských práv. Významným precedensom v prípade, kedy bola posudzovaná zlučiteľnosť Dohovoru a akte primárneho komunitárneho práva je kauza *Denise Matthews* vo Veľkej Británii, v ktorom išlo o vylúčenie volebného práva komunitárnym primárnym aktom z roku pre obyvateľov Gibraltáru. Obrovský význam tohto rozsudku spočíva v tom, že:

⁸² BETTEN, L and GRIEF, N, *EU Law and Human Rights*, 1998, s. 114-115

⁸³ ŠÍŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: Aspi, 2003, s. 147.

- Európske parlament je podľa Štrasburského súdu považovaný za významnú súčasť politickej demokracie európskej smernice a za zákonodarný orgán v zmysle článku tri a Dodatkového protokolu číslo jeden,
- Prvýkrát bol odsúdený členský štát za spor, ktorý spadal výlučne do komunitárneho práva z dôvodu porušenia ľudských práv,
- Pre budúcnosť je tento rozsudok smerodajný z dôvodu, že Štrasburský súd tu preskúmava právny akt komunitárneho práva v snahe zistiť jeho zlučiteľnosť s Dohovorom.⁸⁴

V súvislosti s týmto prípadom sa ukazuje otázka, či je prístup k Dohovoru vôbec nutný. Aj keď európskej smernice nie je signatárom Dohovoru, sú ním všetky jeho členské štáty, a preto sa európska smernica nijakým spôsobom nepriamej kontrole zo strany Štrasburského súdu nevyhne. Aj bez prístupu k Dohovoru stojí európsky súdny dvor v podobnom, nie ale v tom istom postavení ako národné ústavné sudy jednotlivých členských štátov. Aj bez prístupu k Dohovoru ESD rešpektuje a nasleduje judikatúru európskeho súdu ľudských práv, aby sa vyhol konfliktom.⁸⁵

V prípade prístupu k Dohovoru, pre predloženie veci Štrasburskému súdu, ktorá už bola predmetom konania pred európsky súdny dvor existujú dve varianty, kde prvou možnosťou je už existujúci systém, na základe ktorého je možné obrátiť sa na európsky súdny dvor ľudských práv, iba v prípade vyčerpania všetkých existujúcich opravných prostriedkov, ako na národnej, tak aj na európskej úrovni. Ako náhle boli komunitárne alebo únieové akty transponované, môže sa potenciálny sťažovateľ domáhať nápravy pred vnútroštátnymi súdmi a tieto sa musia za určitých okolností obrátiť na európsky súdny dvor s predbežnou otázkou. Týmto spôsobom sťažovateľ vyčerpá všetky vnútroštátne opravné prostriedky pred predložením Štrasburskému súdu. Takéto konanie je však zdĺhavé. Tiež bola v kruhu odborníkov diskutovaná možnosť predloženia veci spadajúcej do pôsobnosti európskeho súdneho dvora Štrasburskému iba ak sa týka ľudských práv alebo práv zaručených v Dohovore, čo je v praxi veľmi malé percento prípadov, takže nie všetky rozsudky európskeho súdneho dvora budú môcť byť preskúmané európskym súdom pre ľudské práva.⁸⁶

⁸⁴ Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Denise Matthews v. UK zo dňa 18.2.1999, číslo sťažnosti 24833/94.

⁸⁵ Griller, S. a kol. Grundrechte fuer Europa, Die Europaeische Union nach Nizza. Wien: Springer, 2002, s. 204-207.

⁸⁶ electronjournalofcomparativelaw.org

Druhý možný scenár predvída zavedenie zvláštnej procedúry, na základe ktorej bude európsky súdny dvor oprávnený požiadať o výklad Dohovoru zo strany európskeho súdu pre ľudské práva. Právomoc európskeho súdneho dvora k interpretácii bude daná v prípade polozenia predbežnej otázky zo strany národného súdu, a aj v prípade priameho konania pred európskym súdnym dvorom. Na základe tohto systému bude na Luxemburskom súde, aby extrahoval z tejto interpretácie tie elementy, ktoré sú dôležité pre riešenie prípadu pred ním. V prípade konania o predbežnej otázke sa potom národné sudy budú rozhodovať bezprostredne s plnou znalosťou všetkých aspektov prípadu a vo svetle záväzného výkladu komunitárneho práva a práva Dohovoru. Z tohto dôvodu potom bude nutné pozmeniť čiže doplniť články dvestodvadsať a dvestotridsať štyri ZES a tiež je otázkou, či európsky súdny dvor bude musieť alebo bude mať právo o interpretáciu požiadať. Za účelom vyhnúť sa odkladom a priet'ahom v konaní musí byť v Dohovore stanovený obecný časový limit vo vzťahu k interpretáciám, ktoré majú byť na žiadosť poskytnuté Luxemburskému súdu. Obdobné zmeny sa javia ako žiaduce i na strane komunitárneho práva.⁸⁷

Pri zastupovaní európskej smernice v mechanizme dohovoru ide o účasť Spoločenstva v činnosti európskeho súdu pre ľudské práva a tiež vo výbore ministrov. Čo sa týka participácie v súdnom orgáne dohovoru, prichádzajú do úvahy tieto možnosti, ktorými sú:

- stály sudca s tým istým postavením ako ostatní sudcovia reprezentujúce zmluvné strany,
- sudca menovaný ad hoc so zvláštnym statusom, ktorý bude prizvaný iba v prípadoch zahrňujúcich komunitárne právo.

V tejto súvislosti vzniká problém vymedzenia pôsobnosti a účasti v štruktúre európskeho súdu pre ľudské práva a bude otázne či účastník konania je vedení proti európskej smernici a európskej únii, ktorá zahrňuje problémy komunitárneho práva alebo sa bude zúčastňovať aj iných káuz. Zároveň dôjde k situácii, kedy európska smernica bude fakticky zastúpená dvakrát, a to prostredníctvom členských štátov, tak európskou smernicou.⁸⁸

⁸⁷ Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights. Reflection paper prepared by the Secretariat, Štrasburg, 2001.

⁸⁸ GRILLER, S. a kol. Grundrechte fuer Europa, Die Europaeische Union nach Nizza. Wien: Springer, 2002, s. 204-207

V súvislosti s rozsahom pôsobnosti komunitárneho sudcu sa javí ako racionálna úvaha ohľadne vytvorenia špeciálneho senátu s európskym sudcom, ktorý bude mať to isté postavenie ako sudcovia jednotlivých členských štátov. Tento senát bude určený k preskúmaniu prípadov vedených proti európskej smernici a európskej únii vrátane žiadosti európskeho súdneho dvora o výklad zo strany európskeho súdu pre ľudské práva. Vzhľadom na špecifiká komunitárneho práva, môže byť stanovené, že v týchto prípadoch bude väčšina členov senátu pochádzať z členských štátov európskej únie. Zostáva však nevyriešené, ako postupovať v kauzách vedených proti členským štátom európskej únie, ktoré zahŕňajú problematiku komunitárneho práva, hlavne v prípadoch sťažností proti aktom národných orgánov vydávaných pri transpozícii a aplikácii komunitárneho práva. Na tieto problémy sa ťažko hľadá uspokojivé riešenie, keďže otázke národného a komunitárneho práva sa prekrývajú, a sú tu obavy, že práve určenie tých prípadov, v ktoré budú zahŕňať účasť komunitárneho sudcu budú sprevádzať chyby a zmätky a ani navrhované riešenie zo strany zástupcov Rady Európy toto nebezpečenstvo úplne neeliminujú.⁸⁹

Podľa jedného z návrhov bude požiadať o účasť sudcu európskej únie v príslušnom senáte a zároveň rozhodnúť o takejto žiadosti. Na základe druhej možnosti bude systém alternatívny podľa toho, či bude rozhodovať kolégium sudcov podľa článku 43/2 Dohovoru o žiadosti strán alebo sa rozhodne na základe ich vlastného návrhu ohľadom toho, či s ohľadom na vážne dopady na komunitárne právo bude vec proti členskému štátu postúpená senátu zahrňujúcemu sudcu európskej smernice a európskej únie.⁹⁰

Odlišná je situácia v prípade vyriešenia problematiky zastúpenia ES v Rade ministrov, politickom orgáne Dohovoru. Na základe článku štrnásť Štatútu Rady Európy, každý člen má v tomto orgáne jedného predstaviteľa, ktorými sú ministri zahraničných vecí viazaní pokynmi svojich vlád. Otázka určenia konkrétneho reprezentanta európskej smernice a európskej únie je výhradne komunitárnou záležitosťou, ktorá sa ešte len stane predmetom jednania a námetom pre budúcu diskusiu, celkom logicky sa ponúka možnosť, že by nim bol generálny tajomník Rady európskej únie, ktorý je na základe článku 207/2 ZES zároveň Vysokým zmocnencom pre spoločnú zahraničnú

⁸⁹ ŠIŠKOVÁ, N. Dimenze ochrany ľudských práv v EU. Praha: Aspi, 2003, s. 155-159.

⁹⁰ Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights. Reflection paper prepared by the Secretariat, Štrasburg, 2001.

a bezpečnostnú politiku. Tak isto by to mohol byť príslušný člen Komisie. Omnoho zložitejšou otázkou je určenie hlasovacích práv zástupcu európskej smernice a európskej únie podľa článku 46/2 Dohovoru, teda rozhodnúť o účasti komunitárneho reprezentanta v dohľade nad výkonom rozhodnutia. Tu prichádzajú do úvahy dve možnosti, ktorými sú:

- účasť komunitárneho reprezentanta vo všetkých prípadoch
- účasť komunitárneho reprezentanta v prípadoch prejednávania zúčastnil európskej únie sudca.

Analýza Rady Európy navrhuje vychádzať z určitej paralely medzi účasťou európskej smernice a európskej únie v Súde a vo Výbore ministrov.⁹¹

Dohovor predstavuje minimálny štandard ochrany ľudských práv v celoeurópskom regióne. Je otázne, aká je politická vôľa členských štátov európskej únie a kam vlastne európska únia smeruje. Ako som už v tejto práci uviedol, možné sú obe riešenia problému súčasne, aj právne záväzná Charta, aj prístup k Dohovoru, a toto nepriamo potvrdzuje aj formulácia Laekenskej deklarácie, ktorá výslovne zmieňuje obe možnosti, ako zaradenie Charty do zriaďovacích zmlúv, tak aj pristúpenie Spoločenstva k Dohovoru, ktoré sa navzájom nevylučujú. Preto prijatie Charty samo o sebe nespochybňuje dôvody pre pristúpenie, tak ako akcesia k Dohovoru nebude prekážkou pre získanie záväzného charakteru Charty v budúcnosti. Ak sa Charta stane právne záväznou a skutočne zaháji proces federalizácie Európy, dostáva sa otázka prístupu k Dohovoru do iného svetla a za takýchto okolností by európska únia zjavne k Dohovoru nepristupovala. Jednalo by sa o krok nadbytočný a mohol by situáciu ľudských práv v európskej únii ešte viac skomplikovať. Nič by sa však nezmenilo na rešpekte európskeho súdneho dvora voči Dohovoru a judikatúre Štrasburského súdu, ktorú už teraz nasleduje a jeho ochrana by nesmela klesnúť pod úroveň zaručenú Dohovorom.⁹²

V hypotéze č.1 sme predpokladali, že ľudské práva budú Európskym súdnym dvorom prijaté a akceptované. Z vykonaného výskumu vyplýva, že náš predpoklad sa potvrdil, čo potvrdzuje uznesenie Európskeho parlamentu z 19. mája 2010 v Štrasburgu č. 2009/2241(INI)

⁹¹ Tamtiež

⁹² ŠIŠKOVÁ, N. Dimenze ochrany lidských práv v EU. Praha: Aspi, 2003, s. 10-11.

V hypotéze č.2 sme predpokladali, že Charta ľudských práv výrazne prispieva k ochrane ľudských práv. Z vykonaného výskumu vyplýva, že náš predpoklad sa potvrdil. Charta základných práv EÚ bola vyhlásená v roku 2000 v Nice a zmenená v roku 2007 v Štrasburgu. Pôvodne predstavovala nezáväzný politický dokument. Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy sa však Charta základných práv EÚ stala právne záväzným katalógom základných práv Európskej únie s rovnakou právnou silou ako zakladajúce zmluvy.

V hypotéze č.3 sme predpokladali, že základné slobody budú Európskym súdnym dvorom akceptované. Z vykonaného výskumu vyplýva, že náš predpoklad sa potvrdil, čo potvrdzuje uznesenie Európskeho parlamentu z 19. mája 2010 v Štrasburgu č. 2009/2241(INI)

Môj názor je, že európska smernica a európska únia by mali pristúpiť k Dohovoru, aj keď sa jedná o dokument menej moderný a zahŕňa menej kategórií práv než Charta, za predpokladu, že budú uspokojivo vyriešené problémy, ktoré som načrtol. Charta je nepochybne impozantný dokument ale je absolútne potrebné, aby predtým, než získa právnú záväznosť vyriešila hlavne problém týkajúci sa vytvorenia mechanizmu pre vynútenie Charty, bez takéhoto mechanizmu by Charta právnú záväznosť získať nemala. V prípade pristúpenia k Dohovoru ale i právnej záväznosti Charty by sa znížilo riziko, ktoré tu teraz je ohľadom výkladu a aplikácie Dohovoru. Koexistencia dvoch najvyšších súdnych inštitúcií Štrasburského a Luxemburského súdneho dvora so sebou môže priniesť možnosť odporujúcich si výkladov, keďže Štrasburský súd vykladá Dohovor podľa jeho cieľov, zatiaľ čo ľudské práva v komunitárnom práve majú postavenie špecifické a sú aplikované Luxemburským súdom v súlade s cieľmi európskej smernice. V prípade prístupu k Dohovoru bude nutné jednoznačne vyriešiť vzťah medzi oboma súdnymi dvormi, a to by malo takejto dvojkolejnosti ochrany ľudských práv zaručených Dohovorom zabrániť. Na druhej strane, pokiaľ by sa do Charty alebo zakladajúcich zmlúv premietla povinnosť európskeho súdneho dvora judikatúru európskeho súdu pre ľudské práva rešpektovať, mohlo by takéto ustanovenie problém tiež vyriešiť. Zdá sa však, že výhody prístupu prevažujú nad nevýhodami.

ZÁVER

Cieľom mojej diplomovej práce bolo rozobrať problematiku ochrany ľudských práv na úrovni európskej smernice a európskej únii v komplexnej podobe, z pohľadu tých aspektov, ktorých sa dotýka a zamyslieť sa nad jej vhodným riešením. Prácu som rozdelil na štyri kapitoly, v každej z nich som sa venoval ústave Slovenskej republiky jej ochrany a princípom právneho štátu. V druhej kapitole som rozoberal princíp del'by a kontroly moci jej zásady a del'by v Slovenskej republike. Tretia kapitola zahŕňala princíp, členenie rovnosti a diskrimináciu na Slovensku. Vo štvrtnej časti sme sa zamerali na pochybenia v rozhodnutiach súdov týkajúcich sa diskriminácie, ktoré boli napravené európskym súdnym dvorom pre ľudské práva.

Dôvody pre založenie jednotlivých Európskych spoločenstiev boli mierové, ekonomické a politické a nepredpokladalo sa, že táto spolupráca sa prehľbí to tej miery, kedy ochrana ľudských práv bude absolútne nevyhnutná. Napriek tomu sa nedá povedať, že by európska smernica problematiku ľudských práv úplne ignorovali, boli to prvé ľudsko-právne judikáty európskeho súdneho dvora. Dohovor o ochrane ľudských práv a tento systém ochrany ľudských práv počas svojej existencie neostal skostnatnený ale reflektoval zmeny a stal sa veľmi účinným a efektívnym nástrojom ochrany práv zaručených v Dohovore.

V primárnom práve, konkrétne v ZES, ktorá tvorí veľmi významnú časť primárneho práva, nachádzame jednotlivé oprávnenia ľudsko - právnej povahy, avšak vo veľmi nesystematickej a pre jednotlivca neznalého komunitárneho práva absolútne neprehľadnej podobe. Sekundárna legislatíva taktiež obsahuje ľudské práva rôznych generácií, je však neprijateľné, aby ľudsko - právne záruky boli obsiahnuté v sekundárnom práve, pokiaľ sa nejedná o konkretizáciu práva primárneho. Veľkú pozornosť som venoval judikatúre európskeho súdneho dvora, keďže to bola práve táto judikatúra, ktorá ochranu ľudských práv na úrovni európskej smernice rozvinula a vo svojom case law poskytol európskeho súdneho dvora ochranu rôznym právam zaručeným v ústavách jednotlivých členských štátov európskej smernice a v medzinárodných dokumentoch, a tak vytvoril akýsi úctyhodný súbor judikátov chrániacich jednotlivé práva. Takýto status quo je však nedostatočný, keďže európska únia je supranacionálnou medzinárodnou organizáciou, v ktorej sa členské štáty vzdali veľkej časti svojej suverenity.

Úpravu ľudských práv v práve úniomom som rozobrala v kapitole štvrtej. Maastrichtská zmluva priniesla článok 6/2 ZEÚ, tento bol doplnený Amsterdamskou zmluvou a táto priniesla aj sankčný mechanizmus vo forme tzv. suspenzívnej klauzule, ktorá bola konkretizovaná a doplnená Zmluvou z Nice. Požiadavka ochrany ľudských práv som premietol aj do zahraničných vzťahov európskej smernice a európskej únie s tretími krajinami, kde dodržiavanie ľudských práv je podmienkou či už pre prijatie do európskej únie alebo pre poskytnutie rozvojovej pomoci v režime ZES. Prelomová je spolupráca v rámci tretieho piliera, ktorá ako ukázal posledný vývoj a judikatúra európskeho súdneho dvora sa čím ďalej, tým viac prehĺbuje, a tým viac nastoľuje problematiku ochrany ľudských práv, ktoré sú v trestných veciach mimoriadne dôležité. Návrh rámcového rozhodnutia Rady o určitých procesných právach nebol ešte prijatý. Riešenia problematiky ľudských práv v európskej smernici a európskej únii bývajú uvádzané dve, ktorými sú:

- vlastný katalóg ľudských práv pre európsku smernicu a európsku úniu,
- prístup k Dohovoru a tým pádom i podriadenie sa štrasburskému kontrolnému mechanizmu alebo oboje, pretože jedno riešenie nevyklučuje druhé.

Žiadny z týchto krokov nie je bezproblémový a má svoje pre a proti.

Prístup k Dohovoru má aj svoje nevýhody, na ktoré som poukázal v praktickej časti svojej práce a je otázne, či vôbec je prístup k Dohovoru nutný, keďže európsky súdny dvor rešpektuje práva zaručené v Dohovore a judikatúru Štrasburského súdu, a navyše zlučiteľnosť komunitárnych aktov s Dohovorom už Štrasburský súd vo svojej judikatúre skúmal, čím vytvoril významný precedens. Tiež bude závisieť od konkrétnych podmienok prístupu a politickej vôle, či k tomuto kroku dôjde.

Zoznam použitých Slovenských zdrojov:

- ABRAHÁMOVÁ, E. – ŠKVARENINOVÁ, O. *Kapitoly zo štylistiky a rétoriky pre právnikov*. 2. Vydanie. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2002. ISBN 987-5987-0789-
- ARISTOTELES. *Politika*. 2. Vydanie. Bratislava: Kaligram, 2009. ISBN 80-9856-498-0 3.
- BALANDIER, G. *Politická antropologia*. Bratislava: BVŠP, 2000. ISBN 80-897-6745-90.
- BÁRÁNY, E. *Právny štát v rozhodnutiach Ústavného súdu Slovenskej republiky*..
- BALOG, B. *Ústavné zákony v právnom poriadku Slovenskej republiky*. Justičná revue, 2007. ISBN 90-978-5634-1.
- BÉREŠOVÁ, G. *Sociálno – právny rozmer ochrany práv človeka a zamestnanca*. Vydavateľstvo: Eurounion, 2008. ISBN 90-7856-598-02.
- DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky*. Heuréka: Šamorín, 2001. ISBN 80-897-3098-5.
- FREDMAN, S. *Antidiskriminační právo*. 1. Vydanie. Praha: Multikultúrní centrum, 2007. ISBN 908-7845-45-3.
- FRIDRICH, B. *Ústavné garancie ľudských práv*. Bratislava: Univerzita Komenského PrF, 2013. ISBN 80-896-5987-39-9.
- GAJDOŠÍKOVÁ, Ľ. – LUBY, J. – MOCHNÁČOVÁ, M. – OROSZ, L. – MACKO, R. *Rozširovanie právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky a aktuálne problémy rozhodovacej praxe*. Košice: UPJŠ, 2008. ISBN 80-8567-163-0.
- HLAVÁČKOVÁ, S. *Etiketa a protokol*. 1. Vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-8567-956-3.
- CHOVANEC, J. *Lexikón ústavného práva*. Bratislava: Procom, 2004. ISBN 987-5987-452-9.
- JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Posudzovanie antidiskriminačnej legislatívy v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky*. Bratislava: Edicion Iura, 2006. ISBN 80-8698-398-34.
- JÚDA, V. *Teória štátu a práva*. Nitra: UKF, 2009. ISBN 80-6987-376-3.
- KVASNIČKOVÁ, J. *Mutácie ústavnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. 2000. ISBN 987-0674-876-3.
- KRESÁK, P. *Ústavné systémy demokratických štátov* 1. vyd. - Bratislava: Právnická fakulta UK, 1993. ISBN 80-7160-043-1
- KRSKOVÁ, A. *Štát a právo v európskom myslení*. Bratislava: Iura edition, 2002. ISBN 80-9879-387-56.

- MAJERČÁK, T. *Imunita ústavných činiteľov, aktuálny stav a perspektívy*. Justičná revue, 62, 2010. ISBN 90-387-2876-9.
- MAZÁK, J. – JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Základy práva Európskej únie*. Bratislava: Iura Edition, 2009. ISBN 80-878-2987_09.
- NESVADBA, A. *Teórie štátu a práva*. Bratislava: Akadémia policajného zboru, 2005. ISBN 80-8679-345-8.
- NOZICK, K. *Anarchia, štát a utópia*. Bratislava: UKJ, 2009. ISBN 987-0465-923-8.
- OROSZ, L. – JIRÁSKOVÁ, V. *Ústavné právo porovnávacie*. Košice: UPJŠ, 2007. ISBN 80-398-35-978.
- OTTOVÁ, E. *Teória práva*. Bratislava: Heuréka, 2006. ISBN 80-698-398-6.
- PALÚŠ, L. – SOMOROVÁ, Ľ. *Štátne právo Slovenskej republiky*. 2. Vydanie. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2008. ISBN 80-78654-098-34.
- POSLUCH, M. – CIBULKA, Ľ. *Štátne právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Právnická fakulta, 1997. ISBN 987-09-3765-09.
- PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1995. ISBN 80-896-3876-21
- SVÁK, J. *Sudcovia o slovenskej súdnej reforme*. Trnava: Trnavská univerzita, 2005. ISBN 80-5987-287-45.
- SVÁK, J. – CIBULKA, Ľ. – KLÍMA, K. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava: Vysoká škola, 2008. ISBN 80-987-2987-90.
- ŠKVARENÍKOVÁ, O. *Rečová komunikácia*. 2. Vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-9678-567-4.
- ŠTEFANOVIČ, M. *Svetové právne systémy*. Bratislava: Vysoká škola, 2007. ISBN 90-7859-487-9.
- ŠALING, S. – MANIKOVÁ, M. *Veľký slovník cudzích slov*. 1. Vydanie, 1997. ISBN 80-987-6987-45-2.
- VAJDA, J. *Úvod do etiky*. Etika ako systém. Sociálna etika. Dejiny etiky. Nitra: Enigma, 2004. ISBN 987-5876-298-98.
- VOJÁČEK, L. *Dejiny verejného práva v Európe*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004. ISBN 90-8956-587-0.
- Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
- Antidiskriminačný zákon č. 365/2004 Z. z.

Zoznam použitých Českých zdrojov:

ADAMOŤ, K. *Dějiny myšlení o státě*. Praha: Codex, 2000. ISBN 80-978-6986-87-0.

BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. 1. Vydanie. Praha: EuroIwx Bohemia, 2005. ISBN 80-987-7569-98

BLAHOŽ, J. *Srovnávací ústavní právo*. 2. prepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2003. ISBN 80-224-0753-4.

BOBEK, M. – BOUČKOVÁ, P. – KUHN, Z. *Rovnost a diskriminace*. 1. Vydanie. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 987-0786-487-34.

BOGUSZAK, J. – ČAPEK, J. – GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2. Prepracované vydanie. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-987-3987-9

BOUČKOVÁ, P. *Rovnost a diskriminace*. 1. Vydanie. Praha: Auditorium, 2009. ISBN 80-3876-298-86.

JANOTOVÁ, H. *Profesní etika*. 1. Vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-9786-2987-9

JIRSA, J. *Klíč k soudní síni, příručka pro začínající soudce a advokáty*. 1. Vydání. Praha: LexiNexis, 2007. ISBN 80-8976-756-0.

KLÍMA, K. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. Vydanie. Plzeň: Aleš Čenek, 2009. ISBN 987-80-89447-54-1.

KLÍMA, K. *Ústavní právo*. 3. Vydanie. Plzeň: Aleš Čenek, 2006. ISBN 987-5987-309-7.

KLÍMA, K. *Státověda*. Praha: Aleš Čenek, 2006. ISBN 80-6129-745-0

KLOKOČKA, V. *Ústavy státu Evropské unie*. 2. Díl. Praha: Linde, 2005. ISBN 987-067-548-98.

KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských zemí*. 2. Vydanie. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-8567-2987-9.

KRATOCHVÍL, J. *Sociální práva v evropské úmluvě na ochranu lidských práv a mezinárodním paktu o občiankých a politických právech*. Praha: Karlova univerzita PrF, 2010. ISBN 987-0676-945-5.

KRAUS, J. *Rétorika v evropské kultuře*. 2. Vydanie. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-8678-3654-9.

KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Dejiny myšlení o státě*. Praha: Codex, 2000. ISBN 978-0789-576-87.

SCHULZE, H. *Stát a národ v evropských dějinách*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2003. ISBN 80-879-5987-2.

ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: Aspi, 2003, ISBN 8086395529

ŠTURMA, P. *Pojem a teorie lidských práv*. Praha: Karlova univerzita PrF, 2013. ISBN 987-067-675-0.

Zoznam použitých Zahraničných zdrojov:

COFOLA, F. *The conferece Proceedings*. 1. Edition. Brno: Masaryk University, 2011. ISBN 987-078-58-964-0.

GOVERNANCE, M. *Worldwide Governance Indicators*. Praha: Grada publishing, 2008. ISBN 987-7659-298-0.

GRILLER, S. a kol. *Grundrechte fuer Europa, Die Europaeische Union nach Nizza*. Wien: Springer, 2002, ISBN 978-80-9053-100-0

PETRLÍK, D. *Retroaktivita právních předpisu v komunitárním právu*. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-9678-867-34.

SAGAN, S. *Nauka o panswie wspotczesnym*. Varšava: Lexis Nexis, 2010. ISBN 80-789-5498-2.

SCRUTON, R.. *Slovník politického myšlení*, Praha: Atlantis, 1999, ISBN 80-7108-013-6

THEBALD, T. – COOPER, C. *Nemluv! Naslouchej!* 1.Vydanie. Praha: Ekopress, 2006. ISBN 80-987-6745-089-3.

Ďalšie dokumenty

Stanovisko súdneho dvora 2/94 z 28. marca 1996

Memorandum on the Accession of the European Communities to the Convention for the Protection of Human rights and Fundamental Freedoms. Bulletin of the European Communities, č. 2, 1979.

Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, Zmluva o Európskej únii

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

For Europe of Civic and social rights. Report of Comité des Sages, Brussel, 1996.

Charta základných práv EU

Internetové zdroje:

<http://aladin.elf.stuba.sk/zivot/zakonovs>

<http://eur-lex.europa.eu/sk/>

http://ludskeprava.euroiuris.sk/index.php?link=charta_zakladnych_prav_e

<http://www.euoinfo.gov.sk/europsky-sudny-dvor-esd-the-european-court-of-justice>

<http://www.euoparl.europa.eu/sides/get>

<http://www.zakonypreludi.sk/>

<http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1>

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets>

<http://www.ucps.sk/>

<http://portal.concourt.sk/pages/viewpage.action>

<http://www.electronjournalofcomparativelaw.org//art8..>

http://www.europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte

<http://www.evropska-unie.cz/cz/>

<http://aei.pitt.edu/6356/>

http://is.muni.cz/th/53789/pravf_m/

http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_sk.

PRÍLOHA

Obrázok 1 Štátne symboly

Obrázok 2 Ústava Slovenskej republiky

Obrázok 3 Vlajka Slovenskej republiky

Obrázok 3 Pečat' Slovenskej republiky

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: František Balun

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Ústava SR jako záruka právního štátu a rovnosti

Rok: 2014

Počet strán textu bez příloh: 80

Celkový počet strán příloh: 4

Počet titulov českej a slovenskej literatúry a premeňov: 51

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 7

Počet internetových zdrojov: 16

Vedúci práce: Doc. JUDr. Jozef Kudla, PhD.